

Narkotikaklassade läkemedel och propofol

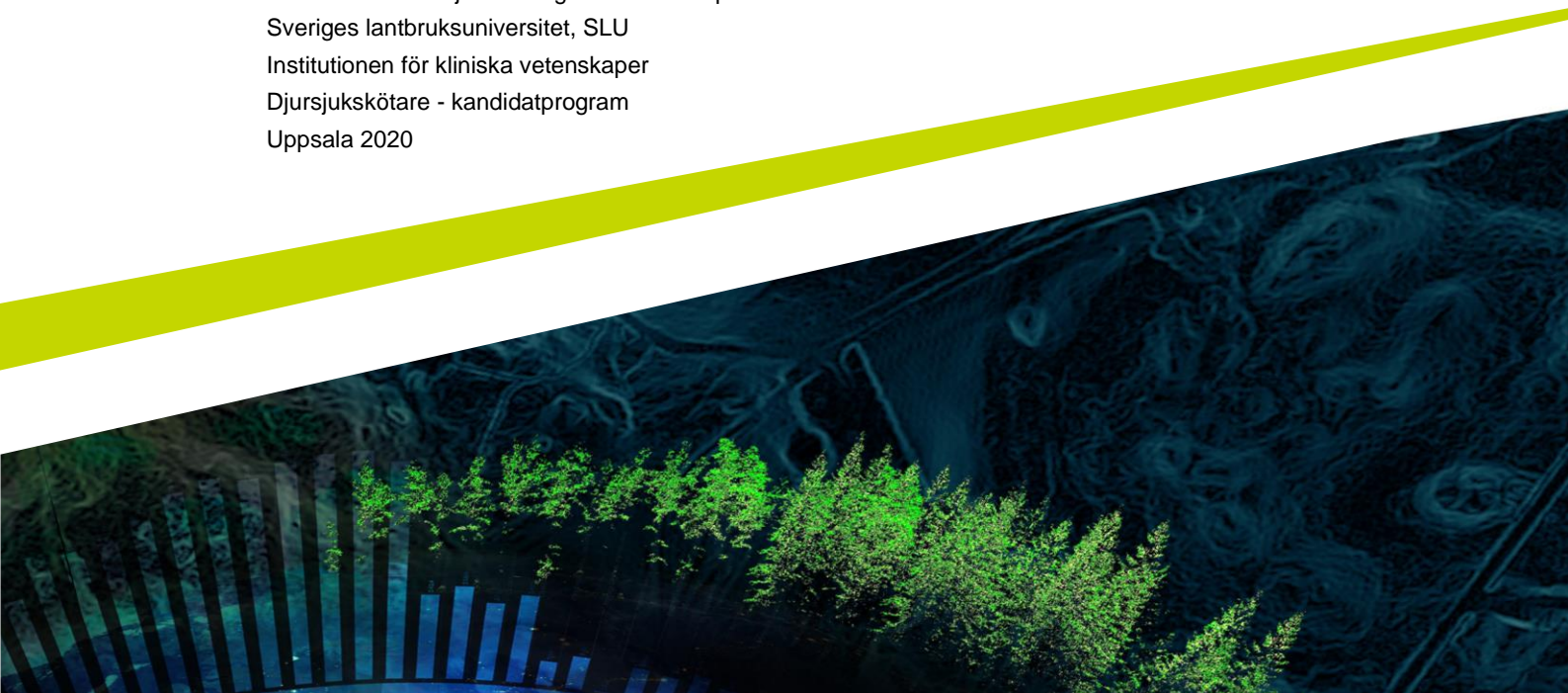
– rutiner för förvaring och hantering inom djursjukvården, samt dess följsamhet

---

Narcotic pharmaceuticals and propofol – routines for storage and handling of narcotic pharmaceuticals and propofol in veterinary care, and its compliance

Jeanette Andersson & Linnéa Edselius

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för kliniska vetenskaper
Djursjukskötare - kandidatprogram
Uppsala 2020

Narkotikaklassade läkemedel och propofol – rutiner för förvaring och hantering inom djursjukvården, samt dess följsamhet

Narcotic pharmaceuticals and propofol – routines for storage and handling of narcotic pharmaceuticals and propofol in veterinary care, and its compliance

Jeanette Andersson & Linnéa Edselius

Handledare: Todd Johansson, SLU, Institutionen för kliniska vetenskaper
Bitr. handledare: Johanna Grundin, SLU, Institutionen för kliniska vetenskaper
Examinator: Sanna Gille, SLU, Institutionen för kliniska vetenskaper

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i djuromvårdnad
Kurskod: EX0863
Program/utbildning: Djursjukskötare - kandidatprogram
Kursansvarig inst.: Institutionen för kliniska vetenskaper

Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2020

Nyckelord: narkotikaklassade läkemedel, propofol, opioider, förvaring, veterinärmedicin, lagar, föreskrifter, djurklinisk, djursjukhus, följsamhet, missbruk, stöld, läkemedelslagar, djuromvårdnad

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Mer information om publicering och arkivering går att hitta här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

- JA, jag/viger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

- NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Syftet med detta kandidatarbete var att undersöka hur lagar och föreskrifter för hantering och förvaring av narkotikaklassade läkemedel och propofol ser ut och hur dessa efterföljs på svenska djurkliniker. Målet var att granska den kliniska verksamhetens rutiner för förvaring, journalföring, uppföljning samt dess följsamhet.

För att få svar på frågeställningarna genomfördes en digital enkätundersökning som skickades ut till 58 verksamheter inriktade på djursjukvård. Enkäten bestod av sammanlagt 25 frågor och berörde framför allt klinikers rutiner kring förvaring, tillgång och journalföring av narkotikaklassade preparat samt propofol.

Narkotikaklassade läkemedel samt propofol ska enligt gällande föreskrifter förvaras oåtkomligt för obehöriga. Gällande narkotikaklassade läkemedel ska de även förvaras så att risken för olovlig befattning med narkotikan undanröjs. I allmänna råd rekommenderas det att samtliga läkemedel förvaras i ett låsbart utrymme. Inom verksamhet där narkotikaklassade läkemedel hanteras ska det finnas dokumentation som visar vilka personer som har rätt att hantera dessa. Inom svensk djursjukvård har veterinär, legitimerad djursjukskötare samt djurvårdare på nivå 3 behörighet att administrera narkotikaklassade läkemedel samt propofol. Vid varje enskild händelse som innebär en förändring av innehavet av narkotikaklassade läkemedel ska anteckningar föras i en förbrukningsjournal, innehavet ska även inventeras regelbundet. Vid behandling med narkotikaklassade läkemedel samt propofol ska patientens journal alltid innehålla uppgifter om läkemedlets namn, styrka och dosering.

Antalet kliniker som deltog i enkätstudien var 33. Resultatet av studien visade att 97 % av dessa kliniker efterföljer lagstiftningen och förvarar narkotikaklassade läkemedel i låsta utrymmen. Propofol förvaras däremot i olåsta utrymmen på nästan hälften av klinikerna, vilket strider mot myndigheternas rekommendationer. På mer än en tredjedel av klinikerna har personal som ej har behörighet att administrera narkotikaklassade läkemedel tillgång till dessa. På drygt hälften av klinikerna har personal obehörig att administrera propofol ändå tillgång till läkemedlet, bland dessa är exempelvis djurvårdare på alla nivåer samt extrapersonal.

85 % av klinikerna följer lagstiftningen och använder sig av en förbrukningsjournal vid administrering av narkotikaklassade läkemedel. 10 % av klinikerna för endast in informationen i patientens journal, resterande journalför det inte alls. Samtliga kliniker som använder sig av propofol journalför detta i patientens journal i enlighet med gällande föreskrifter. 85 % av klinikerna följer lagstiftningen och övervakar sin förbrukning av narkotikaklassade läkemedel med regelbundna tidsintervall eller efter varje förbrukad flaska. 15 % av de tillfrågade klinikerna anger att de ej följer föreskrifterna angående övervakning av förbrukning.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att lagstiftningen angående hantering och förvaring av narkotikaklassade läkemedel och propofol till stor del efterföljs på de svenska djurkliniker som deltog i denna studie. Enligt undersökningen finns det däremot en del brister, där en del kliniker skulle behöva se över sina rutiner för förvaring och hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol.

Nyckelord: narkotikaklassade läkemedel, propofol, opioider, förvaring, veterinärmedicin, lagar, föreskrifter, djurklinik, djursjukhus, följsamhet, missbruk, stöld, läkemedelslager, djuromvårdnad

Abstract

The aim of this study was to examine the laws and regulations regarding handling and storage of narcotic drugs and propofol, and their compliance in Swedish veterinary clinics. The goal was to review routines for storage, record keeping, and follow-up.

For this purpose, a digital survey was conducted and sent to 58 veterinary clinics and hospitals. The survey consisted of 25 questions concerning routines for storage, access to and record keeping of narcotic drugs and propofol.

According to legislation, narcotic pharmaceuticals and propofol should be stored inaccessible to unauthorized personnel. Regarding narcotic pharmaceuticals, it should also be stored so that unlawful handling with narcotics are eliminated. In the general advice it is recommended that all pharmaceuticals are stored in locked spaces. In business where narcotic pharmaceuticals are being used, there must be documentation showing who are authorized to handle these. Within Swedish veterinary care, the personnel authorized to administer narcotic pharmaceuticals and propofol are veterinarians, veterinary nurses and veterinary assistants on level 3. Every case involving a change of the quantity of narcotic pharmaceuticals should be noted. The quantity of narcotics in possession should be controlled on a regular basis. When treating a patient with narcotic pharmaceuticals or propofol the patient's journal must contain information about the name, concentration and dose of the pharmaceutical.

The number of participants in the survey were 33. The results showed that in 97 % of the clinics narcotic pharmaceuticals are stored inaccessible to unauthorized personnel and kept in locked spaces. Propofol, on the other hand, is stored in unlocked spaces at more than half of the clinics. At more than a third of the clinics, personnel unauthorized to administer narcotic pharmaceuticals still have access to them. At more than half of the clinics, personnel unauthorized to administer propofol have access, amongst these are veterinary assistants and extra staff.

85 % of the clinics comply with the legislation and use a journal for record keeping then administering narcotic pharmaceuticals. 10 % of the clinics only record the information in the patient's journal, the remaining does not keep records at all. All clinics utilizing propofol also keep records in the patient's journal, according to regulations. 85 % of the clinics also comply with the legislation regarding controlling the consumption of narcotic pharmaceuticals on a regular basis or after each consumed vial. 15 % of the responding clinics indicates that they do not comply with the regulations regarding this.

In summary, it can be ascertained that the legislation concerning handling and storage of narcotic pharmaceuticals and propofol are often complied with in a part of Swedish veterinary clinics. According to the survey, there are some flaws, showing that some of the clinics may need to overlook their routines concerning storage and handling of narcotic pharmaceuticals and propofol.

Keywords: drug-rated drugs, propofol, opioids, storage, veterinary, laws, regulations, animal clinic, animal hospital, compliance, abuse, theft, medicine storage, veterinary nursing

Innehållsförteckning

Figurförteckning.....	9
Förkortningar.....	10
1. Inledning.....	11
1.1. Bakgrund	11
1.2. Syfte.....	12
1.3. Frågeställning	12
2. Material och metod.....	13
2.1. Enkätstudie	13
2.1.1. Utformning av enkätstudie	13
2.1.2. Urval.....	14
2.1.3. Sammanställning av data	14
2.2. Litteratursökning	14
3. Resultat.....	15
3.1. Lagar; förordningar och föreskrifter	15
3.1.1. Definition av narkotikaklassade läkemedel.....	16
3.1.2. Förvaring av narkotikaklassade läkemedel och propofol.....	16
3.1.3. Hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol	17
3.2. Missbruk av narkotikaklassade läkemedel och propofol	19
3.3. Resultat av enkätundersökning	20
3.3.1. Klinikernas utformning	20
3.3.2. Rutiner kring förvaring och hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol.....	21
4. Diskussion.....	31
4.1. Huvudresultat från enkäten	31
4.2. Litteratordiskussion.....	32
4.3. Implementering i praktiken	35
4.4. Metoddiskussion.....	37
4.5. Slutsats	40
Referenser.....	42

Tack	44
Bilaga 1.....	45

Figurförteckning

Figur 1. Respondenternas svar på frågan: ”Hur förvaras narkotikaklassade läkemedel på kliniken?”	21
Figur 2. Respondenternas svar på frågan: ”Vilka har tillgång till narkotikaklassade läkemedel på kliniken? (Flervalsfråga)”	22
Figur 3. Respondenternas svar på frågan: ”Hur journalförs narkotikaklassade läkemedel vid administrering till patient?”	23
Figur 4. Respondenternas svar på frågan: ”Hur ofta övervakas förbrukningen av narkotikaklassade läkemedel?”	23
Figur 5. Respondenternas svar på frågan: ”Har det förekommit att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från någon klinik som du arbetat eller arbetar på?”	25
Figur 6. Respondenternas svar på frågan: ”Hur förvaras propofol på kliniken?”	26
Figur 7. Respondenternas svar på frågan: ”Vilka har tillgång till propofol på kliniken?” (Flervalsfråga)	26
Figur 8. Respondenternas svar på frågan: ”Hur journalförs propofol vid administrering till patient?”	27
Figur 9. Respondenternas svar på frågan: ”Hur ofta övervakas förbrukningen av propofol?”	28
Figur 10. Respondenternas svar på frågan: ”Kontrolleras den ursprungliga mängden propofol i förpackningen, mot den förbrukade mängden?”	29
Figur 11. Respondenternas svar på frågan: ”Skulle kliniken upptäcka om misstänksamt stora mängder propofol försvann utan förklarlig anledning?”	30

Förkortningar

FASS	Farmaceutiska Specialiteter i Sverige
HSLF-FS	Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
LVS	Läkemedelsverkets föreskrifter
SFS	Svensk författningssamling
SLU	Sveriges lantbruksuniversitet
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
VFU	Verksamhetsförlagd utbildning

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Narkotikamissbruk och drogberoende är ett växande samhällsproblem och har rapporterats kunna leda till arbetslöshet, kriminalitet, fattigdom, hemlöshet, socialt utanförskap, medicinska problem och i allvarliga fall till döden (Lander *et al*, 2002). En ytterligare substans som har rapporterats kunna leda till missbruk och beroende framförallt hos sjukvårdspersonal, är det sederande läkemedlet propofol, som inte tillhör gruppen narkotikaklassade läkemedel (FASS 2019). Lee (2012) menar att ett missbruk av propofol bland vårdgivare har rapporterats över hela världen, där missbruket i vissa fall har resulterat i fatala komplikationer.

Inom humansjukvård har personalen dagligen nära kontakt med narkotikaklassade läkemedel och allmänanestetika såsom propofol, i mindre eller större utsträckning beroende på sjukhusets storlek samt avdelning. Även inom djursjukvården används narkotikaklassade läkemedel och propofol av djurhälsopersonal dagligen.

Svensk lagstiftning ligger till grund för råd framtagna angående förvaring, hantering och journalföring av narkotikaklassade läkemedel. I Läkemedelsverkets föreskrifter om kontroll av narkotika (LVFS 2011:9) finns bland annat riktlinjer för vilka som har rätt att hantera narkotika samt vilka anteckningar som ska föras i samband med hantering och administrering.

Vidare hänvisar Läkemedelsverkets riktlinjer (LVFS 2011:9, 28§) till att narkotikaklassade läkemedel ska förvaras oåtkomligt för obehöriga, och varje uttag ska dokumenteras i separat förbrukningsjournal. Tillförsel och uttag av narkotikaklassade läkemedel ska regelbundet kontrolleras. För att upprätthålla dessa bestämmelser finns det även riktlinjer angående vem som får kontrollera läkemedelsförråd samt beställa läkemedel.

Ett flertal tidningsartiklar och publikationer hävdar att djurkliniker har haft incidenter där läkemedel har försringrats eller stulits av djurhälsopersonal som arbetar på kliniken. En svensk tidningsartikel skriver om en kvinna som dömdes för

att ha stulit metadon och ketamin, som båda är narkotikaklassade, från sin dåvarande arbetsplats på ett svenskt djursjukhus under tre månaders tid (Heldmark, 2011).

I en amerikansk publikation (Teitelman, 2018) framgår det att en djurvårdare i Massachusetts åtalades för att ha stulit 7800 opioidtabletter och försökt ändra sjukhusets journaler. Enligt samma artikel greps en djurvårdare i Florida för att ha stulit läkemedel från två kliniker där hon arbetat, samt en receptionist på en djurklinik i Wyoming som greps för att ha stulit tramadol från sin arbetsplats. En ytterligare artikel berättar om en veterinär anställd på en klinik i England, som stal ketamin och metadon och injicerade sig själv under arbetstid (Vet times, 2019).

I yrkesrollen som djursjukskötare hanteras dessa läkemedel frekvent, därför är det av intresse att undersöka hur rutiner angående läkemedel ser ut, samt efterföljs inom djursjukvården. Det är väsentligt för djurhälsopersonal såväl som andra som vistas på djursjukhus att det finns ett fungerande säkerhetssystem som efterföljs angående förvaring och tillgång. För att minimera risken för att narkotikaklassade läkemedel och propofol missbrukas, är det viktigt med fungerande såväl skriftliga som praktiska rutiner.

1.2. Syfte

Det här arbetet är utfört som en del i en kandidatexamen i djuromvårdnad. Syftet med kandidatarbetet var att undersöka hur lagar och föreskrifter för hantering och förvaring av narkotikaklassade läkemedel och propofol ser ut, och hur dessa efterföljs på svenska djurkliniker.

1.3. Frågeställning

Hur ser svensk lagstiftning ut gällande rutiner för förvaring och hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol? Följs dessa rutiner inom svensk djursjukvård?

2. Material och metod

2.1. Enkätstudie

För att besvara frågeställningen genomfördes en digital enkätundersökning, som skickades ut till urvalsgruppen via e-post. Enkäten skapades och granskades i programmet Netigate (2020).

2.1.1. Utformning av enkätstudie

Enkäten innehöll totalt 25 frågor. Den första obligatoriska frågan innehöll endast ett svarsalternativ där respondenten gav sitt medgivande till att dennes svar användes i det aktuella examensarbetet. Resterande svarsalternativ var inte obligatoriska att svara på. Svarsalternativen varierade mellan ett flertal svarsalternativ, "ja/nej"-frågor och ibland gavs även en möjlighet till att genom "fritext" besvara frågan. Enkäten utformades på ett sådant sätt att svaren kan behandlas anonymt men med specifika frågor som gjorde det möjligt att lättare kunna se skillnader och likheter i relation till klinikens storlek, inriktning, förvaring av läkemedel och journalföring.

I samband med att enkätundersökningen skickades ut till de aktuella klinikerna, förtydligades det också att den som besvarade enkäten gärna fick vara legitimerad djursjukskötare. Undersökningen inleddes med en fråga rörande vilken befattning den svarande hade. I enkätens inledande del förtydligades det också vilka läkemedel som klassas som narkotiska läkemedel, detta för att minimera risken för feltolkningar. Länken som skickades till respondenternas e-postadress tillät dem att besvara enkäten endast en gång.

En pilotstudie, med ett mindre antal tillfrågade djursjukskötarstudenter, utfördes för att bland annat kontrollera förståelsen i frågornas utformning, svarsalternativens relevans och hur omfattande enkäten upplevdes. Efter pilotstudien genomfördes ändringar där vissa frågor och svarsalternativ togs bort samt att en del formuleringar förbättrades för att öka förståelsen för den som skulle besvara enkäten.

Sammanfattad information om undersökningen, en kortare presentation och en länk till enkäten, skickades ut den 18/2–2020. När en vecka passerat, skickades en påminnelse ut till de respondenter som inte öppnat eller fullföljt enkäten. Enkäten var sedan öppen i ytterligare två veckor, innan den blev inaktiverad och stängdes den 8/3–2020.

2.1.2. Urval

Urvalet till enkätstudien begränsades till de kliniker som fanns med på listan över kliniker som tagit emot djursjukskötare studenter år 2020 för verksamhetsförlagd utbildning (VFU), som redan hade ett samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Utifrån listan av VFU-platser skickades sammanlagt 58 enkäter ut, varav 2 till kliniker med exotisk inriktning, 12 till kliniker med inriktning häst, samt 44 till kliniker med inriktning smådjur.

2.1.3. Sammanställning av data

Enkäten skapades och skickades ut med hjälp av programmet Netigate. Resultatet av studien sammanställdes manuellt och beskrevs i text i kombination med diagram, skapade i Google Docs och Microsoft Excel.

2.2. Litteratursökning

Utöver enkätundersökningen genomfördes en kompletterande litteraturstudie. Denna användes som stöd i tolkningen av enkätens resultat samt som komplement för att kunna svara på den aktuella frågeställningen. Som sökmotor användes Primo. Sökord var “medicine”, “medicine storage”, “pharmaceutical -s”, “drug -s”, “narcotics OR opioids”, “animal hospital”, “animal clinic”, “medical products manager”, “hospital pharmacist”, “medicine routine -s”, “sedative -s”, “compliance”, “medicine OR narcotic -s record”, “theft” och “propofol”. Utöver det gjordes flertalet Google-sökningar med syfte att hitta tidningsartiklar som stöd till den övriga litteraturen. Här användes sökfraserna “narcotics theft animal hospital” samt “narkotikastöld från djursjukhus” vilket genererade ett flertal tidningsartiklar gällande både djursjukvård och humansjukvård.

3. Resultat

3.1. Lagar; förordningar och föreskrifter

Läkemedelsverket och Socialstyrelsen är, bland andra parter, med och upprättar bestämmelser som reglerar lagar, förordningar och föreskrifter gällande läkemedel i Sverige. I läkemedelslagen (SFS 1992:859) finns bestämmelser bland annat kring hur ett läkemedel ska tillverkas för att bli godkänt, hur läkemedel får användas i försök, hur läkemedel ska förpackas och hanteras samt hur de får marknadsföras. Regeringen får överlåta till Läkemedelsverket att besluta om föreskrifter som behövs för att skydda människors och djurs hälsa eller miljön. (SFS 1992:859, 29§)

På Läkemedelsverkets hemsida framgår det att större delen av lagstiftningen inom Läkemedelsverkets ansvarsområden är reglerade på EU-nivå, vilket innebär att läkemedelshandlingen regleras gemensamt i samarbete med övriga medlemsstater i EU. (Läkemedelsverket, 2019)

Det finns en del skillnader i hur strikt föreskrifter och allmänna råd ska efterföljas. I myndigheternas föreskrifter, handbok i författarskrivning (Ds 1998:43) beskrivs det att föreskrifter är de regler som bestämmer enskildas och myndigheters handlande. Dessa är bindande och generellt gällande. Normalt innehåller föreskrifter "skall"-regler, det vill säga regler som ställer upp absoluta krav. För att en myndighet ska få meddela föreskrifter krävs det att regeringen har gett myndigheten en delegering, alltså ett särskilt bemyndigande, att göra det. (Ds 1998:43)

Enligt samma handbok som i föregående stycke skiljer sig allmänna råd från föreskrifter genom att dessa inte är bindande för vare sig myndigheter eller enskilda. Allmänna råd definieras som generella rekommendationer om tillämpningen av en författning, som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende. Till kategorin hör rekommendationer och regler för hur en person lämpligen kan gå tillväga i vissa situationer, men menar även att det är upp till den enskilde att fritt välja en annan väg för att få det önskade resultatet. Vidare behövs

inget särskilt bemyndigande för att en myndighet ska få besluta allmänna råd på sitt område. I en del fall kan det finnas ett behov av att på ett samlat och lättillgängligt sätt ta del av sammanställt material och information. Myndigheterna kan möta detta behov genom att ge ut handböcker. Det är dock viktigt att det är klart och tydligt angett vad som är exempelvis lag- och förordningstexter, myndigheternas egna föreskrifter och allmänna råd samt annat material. (Ds 1998:43)

3.1.1. Definition av narkotikaklassade läkemedel

Narkotikaklassade läkemedel är en grupp läkemedel som tillsammans med anabola steroider, erythropoietin, darbepoetin, androgener, somatropin och tillväxthormon, utgör den typ av läkemedel som klassificeras som särskilda läkemedel. Med särskilda läkemedel avses de receptbelagda läkemedel vars recept löper risk att förfalskas. (Läkemedelsboken, 2015).

Enligt narkotikastrafflagen (SFS 1968:64) avser benämningen narkotiska läkemedel och hälsofarliga produkter de produkter vars egenskaper är, eller kan bli, beroendeframkallande eller euforiserande. Vilka läkemedel som klassificeras som narkotika i Sverige beror antingen på internationella stadgar eller på bestämmelser utförda av Sveriges regering. (SFS 1968:64)

I Läkemedelsverkets föreskrifter om förteckningar över narkotika (LVFS 2011:10) listas narkotikaklassade läkemedel med medicinsk användning. Där återfinns substanser som förekommer inom veterinärmedicin, bland annat följande: Diazepam, Midazolam, Morfin, Metadon, Buprenorfin, Fentanyl, Ketamin och Pentobarbital.

3.1.2. Förvaring av narkotikaklassade läkemedel och propofol

I Läkemedelsverkets föreskrifter om kontroll av narkotika (LVFS 2011:9) återfinns information angående förvaring av narkotikaklassade läkemedel:

“Den som innehar narkotika ansvarar för att narkotikan förvaras och hanteras så att risken för olovlig befattning med narkotikan undanröjs. Detta gäller även den som transporterar narkotika. Narkotika får inte lagerhållas i större mängder än som är nödvändigt för verksamheten.” (LVFS 2011:9, 28§)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården hänvisar i kap. 12 §1 till att läkemedel ska förvaras i ett särskilt förråd som är anpassat till verksamhetens inriktning och omfattning, samt förvaras oåtkomligt för obehöriga (HSLF-FS 2017:37). I Socialstyrelsens handbok vid tillämpning av dessa föreskrifter står det att med läkemedelsförråd avses ett utrymme för förvaring av läkemedel, exempelvis

läkemedelsrum, läkemedelsskåp, läkemedelsvagn eller läkemedelsautomater (Socialstyrelsen, 2019). Samma handbok hänvisar till att läkemedel ska förvaras oåtkomligt för obehöriga praktiken innebär att ett läkemedelsförråd måste vara ett låsbart utrymme som endast behörig personal har tillgång till. Fortsättningsvis hänvisar Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2017:37) till att läkemedel som måste finnas lättillgängliga får förvaras utanför läkemedelsförrådet om det är förenligt med en säker hantering. Handboken beskriver att även dessa läkemedel ska förvaras oåtkomligt för obehöriga, vilket innebär att läkemedlet måste vara under uppsikt, om detta inte är möjligt ska de vara i ett låst utrymme. Vilka läkemedel som bedöms kunna förvaras utanför läkemedelsförrådet ska framgå av vårdgivarens rutiner för ordination och hantering av läkemedel. I dessa dokument ska det även framgå hur läkemedel ska rekvireras, och vem som får rekvirera läkemedel. (HSLF-FS 2017:37) Även vårdhandboken rekommenderar att alla läkemedel alltid ska förvaras i låst utrymme, oåtkomligt för obehöriga. (Segander, 2019).

Sammanfattningsvis gäller samma regleringar angående förvaring av narkotikaklassade läkemedel och propofol, med skillnaden att narkotikaklassade läkemedel även ska förvaras så att olovlig befattning med narkotikan undanröjs. (LVFS 2011:9; HSLF-F 2017:37)

3.1.3. Hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol

I Läkemedelsverkets föreskrifter om kontroll av narkotika (LVFS 2011:9) finns bestämmelser om bland annat innehav samt journalföring vid förbrukning:

Narkotikaanteckningar ska föras på sådant sätt att anteckningarna inte kan ändras utan att ändringen går att kontrollera i efterhand. Anteckningarna ska innehålla information om varje enskild händelse som innebär en förändring av innehavet. Anteckningarna ska också innehålla information om användning av narkotika inom den egna verksamheten. (LVFS 2011:9, 16§)

Vidare läsning som berör samma ämne fortsätter i 17 §, vilket i detalj beskriver vilka uppgifter som ska framgå vid varje tidpunkt och för varje narkotikum:

1. ”Alla inträffade händelser såsom köp, mottagande, framställning, försäljning eller annan överlåtelse, införsel, utförsel, uttag för användning inom egna verksamheten, kassation eller destruktion
2. Datum för händelsen
3. Mängd narkotika som varit föremål för händelsen
4. Vem som utfört åtgärden och dennes signum om inte spårbarhet säkerställs på annat sätt

5. Lagersaldo efter händelsen. För att säkerställa att det antecknade lagersaldot är korrekt ska narkotikainnehavet inventeras regelbundet. Om lagersaldot vid inventeringen inte stämmer överens med det antecknade lagersaldot ska en anteckning göras om orsaken till avvikelserna.” (LVFS 2011:9, 17§)

Information angående kassering av narkotika återfinns i samma föreskrift:

“När narkotika kasserats ska narkotikaanteckningarna innehålla uppgift om orsaken till kassationen. Om narkotika destruerats ska anteckningarna innehålla uppgift om vem som genomfört destruktionsmetoden och vilken destruktionsmetod som använts.” (LVFS 2011:9, 21§)

Vidare finns information om vem som får hantera narkotika:

“Inom verksamhet där narkotika hanteras ska det finnas dokumentation som visar vilka personer som har rätt att hantera narkotika och dokumentation som visar vilken person som använder ett visst signum. Narkotikaanteckningar och andra handlingar hänförliga till narkotikahandling ska förvaras under minst fem år.” (LVFS 2011:9, 26§)

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården framgår det att i all hälso- och sjukvårdsverksamhet där narkotiska läkemedel hanteras ska det föras en förbrukningsjournal, där tillförsel, förbrukning och kassation av narkotikaklassade läkemedel dokumenteras. Vidare har vårdgivaren en skyldighet att regelbundet kontrollera tillförsel, förbrukning och kassation av narkotiska läkemedel (HSLF-FS 2017:37).

Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om skyldigheter för djurhållare och personal inom djurens hälso- och sjukvård, beskriver i kap. 7 §4 att vid behandling med läkemedel ska patientens journal innehålla uppgifter om läkemedlets namn samt dess styrka och dosering. Journalen bevaras i minst fem år (SJVFS 2019:25). Dessa föreskrifter gäller därmed för både propofol och narkotikaklassade läkemedel.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkemedelshandling i hälso- och sjukvården i kap 5, §1 hänvisar även till att samtliga läkemedel endast får rekvireras av behörig hälso- och sjukvårdspersonal som namngivits i den lokala instruktionen för läkemedelshandling (SOSFS 2000:1).

På Jordbruksverket finns information om att djurvårdare på nivå 3 har ett undantagstillstånd som innebär att yrkesgruppen får ge narkotikaklassade läkemedel samt läkemedel för allmän bedövning till hund, katt och övriga sällskapsdjur förutom häst. Detta undantagstillstånd gäller till och med 31 december 2023. Läkemedel för allmän bedövning innebär läkemedel som sänker

medvetandegraden, exempelvis sederande läkemedel och läkemedel för narkos, propofol är ett exempel på denna sorts läkemedel. Vid injektion med narkotikaklassade läkemedel krävs även att en veterinär befinner sig på platsen. Djurvårdare på nivå 1 eller 2 har ej behörighet att administrera någon av dessa läkemedel (Jordbruksverket, 2019).

3.2. Missbruk av narkotikaklassade läkemedel och propofol

I en översiktsartikel hänvisar Lee (2012) till att ett missbruk av propofol bland vårdgivare har rapporterats över hela världen, där missbruket i vissa fall har resulterat i dödsfall. Enligt artikeln har det i Korea visats att propofolrelaterade dödsfall uppgår till 36 tillfällen från år 2000 till 2011. Av dessa tillfällen var 20 relaterade till propofolmissbruk och över 70 % av dödsoffren var vårdpersonal, inklusive sjuksköterskor, läkare och administrativ personal. Fortsättningsvis hänvisar artikeln till en liknande undersökning från USA, där resultatet visade att frekvensen av propofolmissbruk var så hög som 3% hos anestesorer. Dessa undersökningar kan dock enligt Lee (2012) vara missvisande, och siffrorna kan i själva verket vara ännu högre, då missbrukare antagligen inte svarar på undersökningar. Fortsättningsvis hänvisar Lee (2012) till ytterligare resultat från en sammanställning av en undersökning utförd vid 61 akademiska utbildningssjukhus med inriktning på anesthesiologi i Korea, som visade att professionella vårdgivare vid sju av dessa sjukhus hade upplevt att kollegor missbrukat propofol.

Trots att vårdpersonal har tillgång till många olika sorters läkemedel, har propofol blivit det främsta valet för missbruk, förmodligen på grund av den enkla tillgången till läkemedlet. (Lee, 2012) Propofol används mer fritt till allmän anestesi på små kliniker, där tillgången är enklare än på stora sjukhus där många professionella vårdgivare arbetar tillsammans. Enligt samma källa är propofol sällan inlåst eller lika noggrant övervakat som exempelvis narkotikaklassade läkemedel. Vidare hänvisar samma källa till en studie från Korea som visade att incidensen av stöld av propofol var 396 fall år 2009, 548 fall år 2010, och 850 fall år 2011. Propofol beskrivs ge ett brett spektrum av känslor, såsom ett generellt välmående, upprymdhet samt eufori. Läkemedlet har ett ytterst litet terapeutiskt fönster, och skillnaden i dos för eufori och apné är liten. Respiratorisk depression är den vanligaste orsaken till dödsrelaterade fall vid regelmässig användning av propofol. Vidare hänvisar artikeln till att omfattande åtgärder för att förebygga missbruk av propofol bör införas. Detta inkluderar bland annat noggrannare övervakning av uttag, hårdare reglering av tillgång, och tydligare instruktioner i form av riktlinjer för säker användning av propofol. (Lee, 2012)

I artikeln "Narcotics Theft Within the Hospital" (2007) berättar en anonym före detta sjuksköterska om hur denne själv stal narkotikaklassade läkemedel från arbetsplatsen och från sina patienter. Syftet var att uppmärksamma ledningen för sjukhusverksamhet om olika sätt att förskingra narkotika på jobbet samt hjälpa till att förbättra säkerheten kring distribuering och administrering av narkotika i framtiden. Genom att bland annat byta ut tabletter innehållande narkotika som skulle till patienter mot antiinflammatoriska tabletter kunde personen smugla dessa i kläderna. Denne kunde även dra upp en spruta med narkotika, injicera halva mängden i en annan spruta och ta med hem. Ett ytterligare sätt att förskingra narkotika var att dra upp en hel spruta, fylla upp en annan med vatten och kassera framför en kollega. (Narcotic Theft Within the Hospital, 2007)

"Drug diversion" (omdistribuering av läkemedel) är ett fenomen där receptbelagda läkemedel felaktigt hamnar hos individer som egentligen inte ska ha läkemedlet (Center for Medicare & Medicaid Services, 2016). Detta kan exempelvis ske genom att sjukvårdspersonal stjälar från sin arbetsplats, eller att en person går till olika läkare och får fler recept än vad de behöver. Lien (2012) tar upp problematiken kring "drug diversion" och hänvisar till att det utgör en fara för sjukvårdspersonal och dess patienter. Ett exempel är då sjukhuspersonal misstar sig och tror att de själva inte kan bli beroende av läkemedel, då de är utbildade inom läkemedelsanvändning och förstår riskerna med dessa läkemedel. Trots att stöld eller omdistribuering av läkemedel från patient till personal kan vara svårt att upptäcka är den reducerade kvaliteten av vården märkbar. Vidare hänvisar artikeln till att sjukvårdspersonal har upptäckts somna på arbetet, och inte kunna utföra diverse arbetsuppgifter på ett korrekt sätt. Trots att detta utgör en fara drar sig många inom sjukvården för att anmäla sina kollegor. (Lien, 2012)

3.3. Resultat av enkätundersökning

Antal respondenter på enkäten var 33 stycken, varav 31 slutförde hela undersökningen. Enkäten finns bifogad till detta arbete som Bilaga 1.

3.3.1. Klinikernas utformning

På den första frågan svarade samtliga respondenter (33 stycken) att de samtycker till att deras svar används i det på föregående sida beskrivna examensarbetet i djuromvårdnad. Av de svarande var andelen djursjukskötare 31 stycken (93,94%), en var djurvårdare (3,03 %) och en var veterinär (3,03 %).

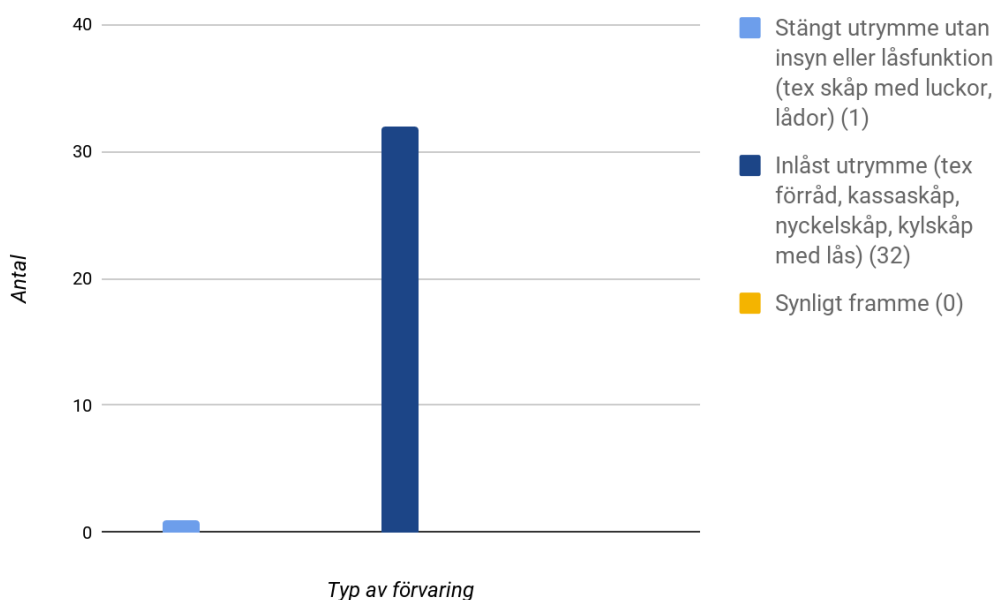
På frågan angående hur många anställda kliniken har svarade 5 respondenter (15,15 %) att kliniken har 1 - 10 anställda, 13 (39,39 %) svarade att kliniken har 11 - 50

anställda, 8 (24,24 %) svarade att kliniken har 51 - 100 anställda samt 7 (21,21 %) svarade att kliniken har fler än 100 anställda. Angående klinikkens öppettider svarade 3 respondenter (9,09 %) att kliniken endast har dagsöppet, 20 respondenter (60,61 %) svarade att kliniken har dag-, och kvällsöppet samt 10 respondenter (30,03 %) svarade att kliniken har öppet dygnet runt.

72,73 % av klinikerna (24/33) hade en stationärvårdsavdelning medan 27,27 % (9/33) svarade att de inte hade möjlighet till stationärvård. På frågan om vilka djurslag kliniken tar emot hade respondenterna möjlighet att välja flera svarsalternativ. Av de svarande var det 27 (81,82 %) som tar emot smådjur, 16 stycken (48,48 %) som tar emot exotiska djur, och 6 stycken (18,18 %) som tar emot häst.

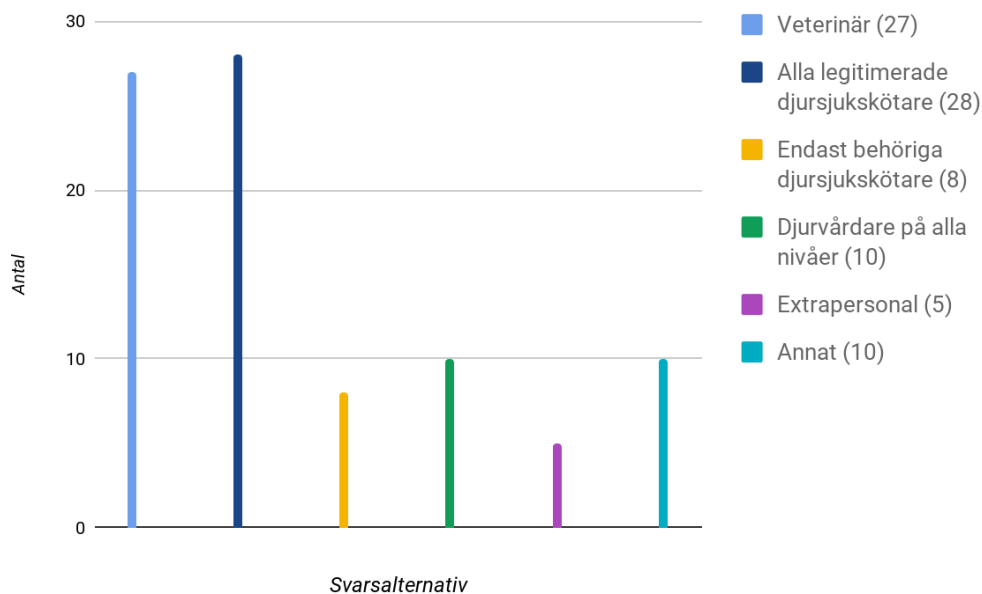
3.3.2. Rutiner kring förvaring och hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol

På frågan om hur narkotikaklassade läkemedel förvaras på kliniken svarade 32 av klinikerna (96,97 %) att de förvaras i låsta utrymmen (till exempel förråd, kassaskåp, nyckelskåp eller kylskåp med lås). 1 (3,03 %) svarade att de förvaras i stängda utrymmen utan insyn eller låsfunktion (till exempel lådor, skåp med luckor). Ingen av respondenterna svarade att de förvarade narkotikaklassade läkemedel synligt framme (se figur 1).

Figur 1. Respondenternas svar på frågan: "Hur förvaras narkotikaklassade läkemedel på kliniken?"

Gällande fråga 8 i enkäten angående vilka som har tillgång till narkotikaklassade läkemedel redovisas svaren i figur 2 nedan.

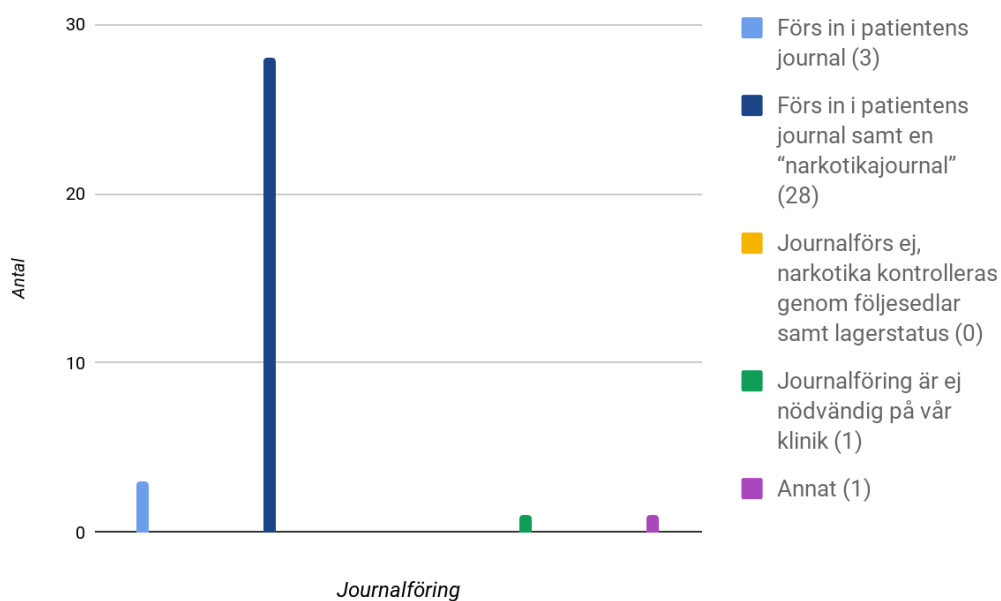

Figur 2. Respondenternas svar på frågan: "Vilka har tillgång till narkotikaklassade läkemedel på kliniken?" (Flervalsfråga)

På frisvarsalternativet "Annat" kunde följande svarsalternativ hittas:

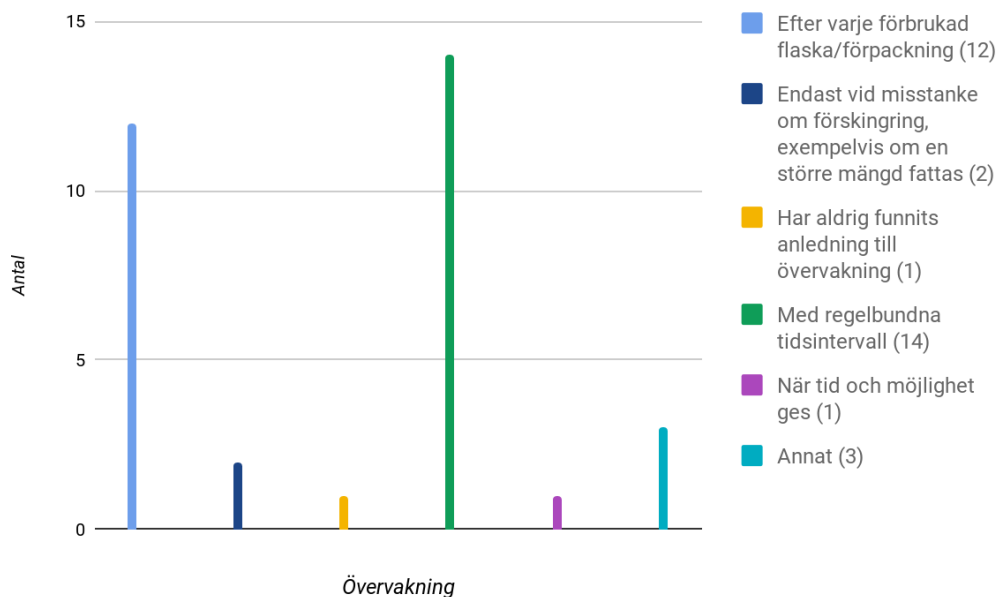
- 5 respondenter gav ett svar som liknade: "Djurvårdare på nivå 3"
- 3 respondenter gav ett svar som indikerade på att alla har tillgång till de mindre förråden, men att endast behöriga (till exempel veterinärer eller legitimerade djursjukskötare) har tillgång till de större förråden
- 1 respondent svarade "En ansvarig djursjukskötare"
- 1 respondent gav ett svar som indikerar på att endast behörig personal har tillgång till de större förråden, men att mindre mängder finns tillgängliga på varje avdelning för veterinärer och legitimerade djursjukskötare

Svaren på frågan angående hur narkotikaklassade läkemedel journalförs vid administrering till patient redovisas i figur 3.

Figur 3. Respondenternas svar på frågan: "Hur journalförs narkotikaklassade läkemedel vid administrering till patient?"

På svarsalternativ "Annat:" svarade en respondent: "Förs in i patientens journal. När ny flaska tar ut från skåp noteras detta i narkotikajournal".

Figur 4. Respondenternas svar på frågan: "Hur ofta övervakas förbrukningen av narkotikaklassade läkemedel?"

På frisvarsalternativet "Annat" kunde följande svarsalternativ hittas:

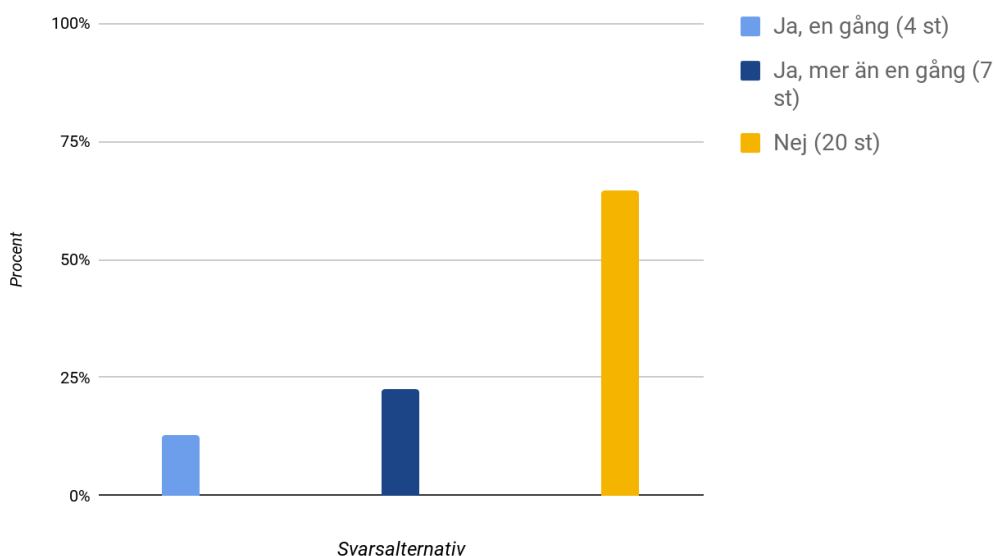
- 2 respondenter gav ett svar som indikerar på att det kontrolleras vid varje uppdragning, samt vid eventuell stickprovskontroll
- 1 respondent gav ett svar som indikerar på att målet är att utföra månadsvisa kontroller men att det inte alltid hinns med

På frågan; “Kontrolleras den ursprungliga mängden narkotikaklassade läkemedel i förpackningen, mot den förbrukade mängden?” svarade 27 stycken (81,82 %) “Ja” och 6 stycken (18,18 %) svarade “Nej”. De respondenter som svarade “Ja” på föregående fråga dirigerades vidare till frisvarsfrågan; “Hur kontrolleras den förbrukade mängden narkotikaklassade läkemedel?”

- 16 respondenter gav ett svar som indikerar på att de jämför den förbrukade mängden/återstående mängden mot den bokförda mängden läkemedel
- 3 respondenter gav ett svar som indikerar på att de bokför den förbrukade mängden
- 3 respondenter gav ett svar som indikerar på att de kontrollerar den aktuella återstående mängden
- 3 respondenter svarade “Narkotikajournalen”/”Förbrukningsjournal”
- 1 respondent svarade “Gör stickprov”

Svaren på fråga 13 angående om det har förekommit att misstänkt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit på någon klinik som respondenten har arbetat/arbetar på redovisas i figur 5.

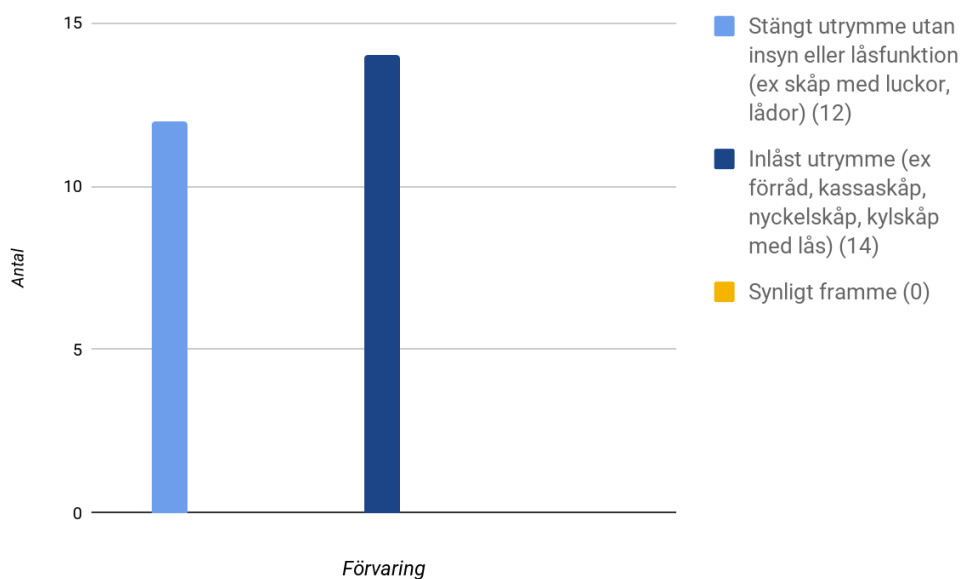
Figur 5. Respondenternas svar på frågan: "Har det förekommit att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från någon klinik som du arbetat eller arbetar på?" Till höger visas antal respondenter som valt respektive svarsalternativ. På y-axeln visas andelen i procent.

Respondenter som svarade "Ja, en gång" eller "Ja, mer än en gång" på föregående fråga, dirigerades vidare till frågan: "Vilka åtgärder vidtogs då?" Följande svar kunde hittas:

- 5 respondenter gav ett svar som indikerar på att det utfördes någon form av extra kontroll/skärpta rutiner
- 3 respondenter gav ett svar som indikerar på att det vidtogs åtgärder riktade mot en specifik individ, exempelvis att den misstänkta/skyldige blev avskedad
- 2 respondenter gav ett svar som indikerar på att de tog kontakt med chefen
- 1 respondent gav ett svar som indikerar på att de bland annat gjorde en polisanmälan

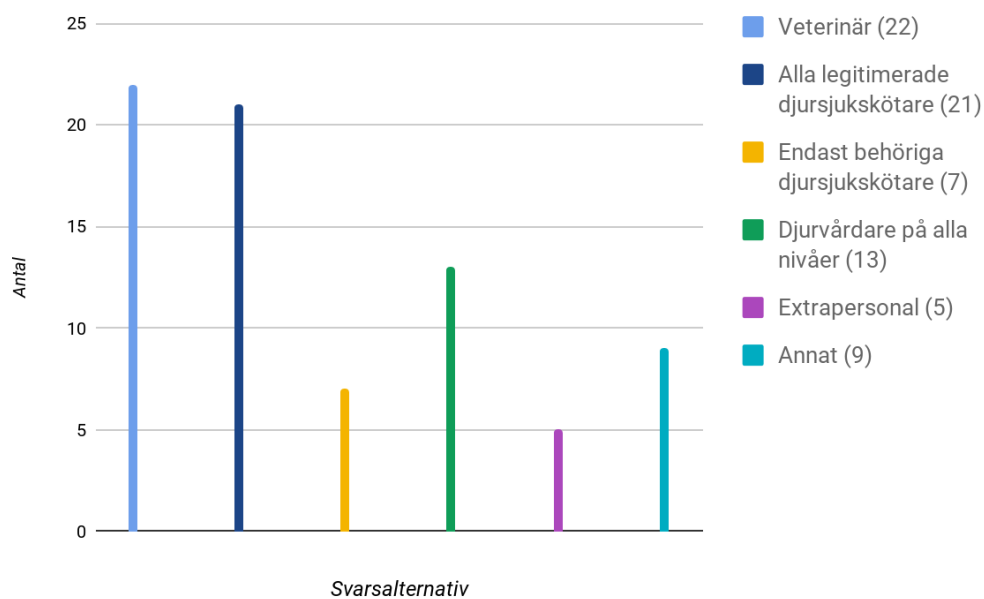
På efterföljande fråga, angående om kliniken skulle upptäcka om misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvann utan förklarlig anledning, svarade 31 stycken (100 %) av respondenterna "Ja".

Figur 6 visar hur propofol förvaras på klinikerna som ingick i studien.

Figur 6. Respondenternas svar på frågan: "Hur förvaras propofol på kliniken?"

Gällande vilka på kliniken som har tillgång till propofol redovisas svaren i figur 7.

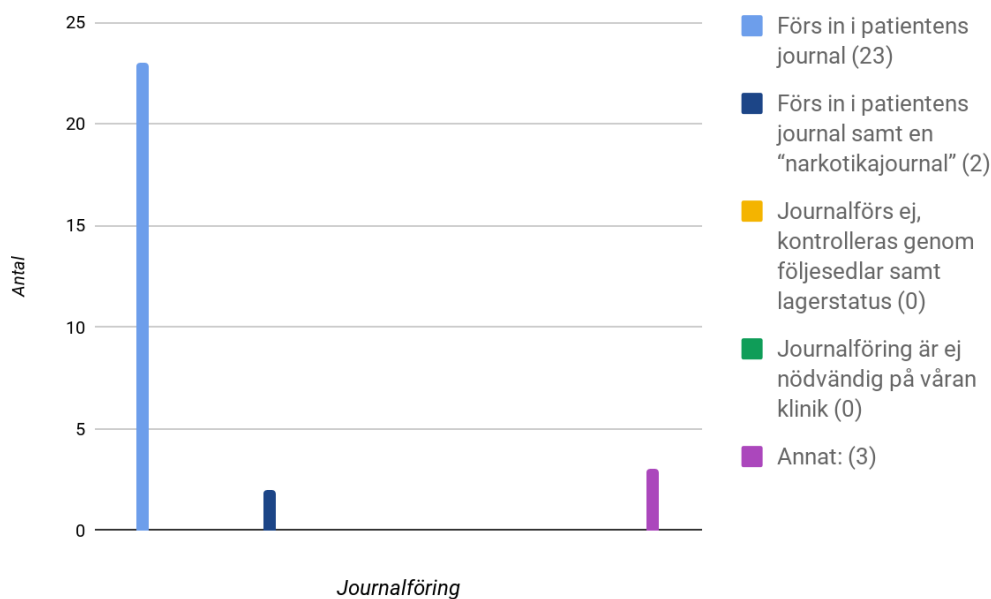
Figur 7. Respondenternas svar på frågan "Vilka har tillgång till propofol på kliniken?" (Flervalsfråga)

På frisvarsalternativet "Annat" kunde följande svarsalternativ hittas:

- 5 respondenter gav ett svar som liknade: "Öppnad flaska/mindre mängd står framme under dagen"

- 2 respondenter gav ett svar som liknade: “Använder ej propofol”
- 1 respondent svarade “Alla får hämta ut”
- 1 respondent svarade “Djurvårdare nivå 3”

Figur 8 visar hur journalföringen ser ut vid användning av propofol.

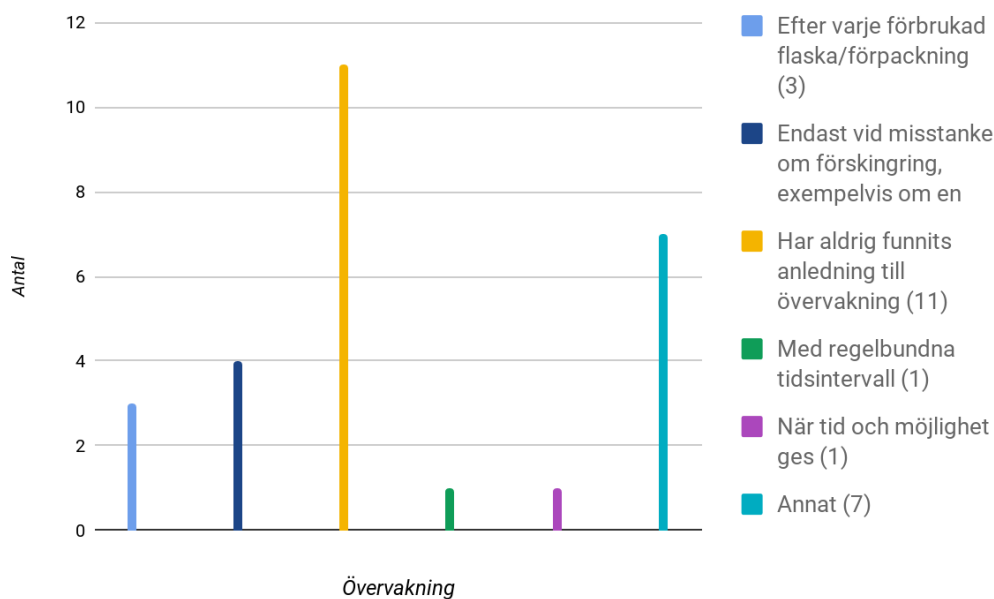

Figur 8. Respondenternas svar på frågan: "Hur journalförs propofol vid administrering till patient?"

På frisvarsalternativet benämnd till "Annat" kunde följande svarsalternativ hittas:

- 2 respondenter gav ett svar som liknade: “Använder ej propofol”
- 1 respondent gav ett svar som indikerar på att det förs in i patientens journal samt att varje gång ett nytt paket löses ut så dokumenteras det i narkotikajournalen

När det gäller övervakningen av propofol redovisas svaren i figur 9.

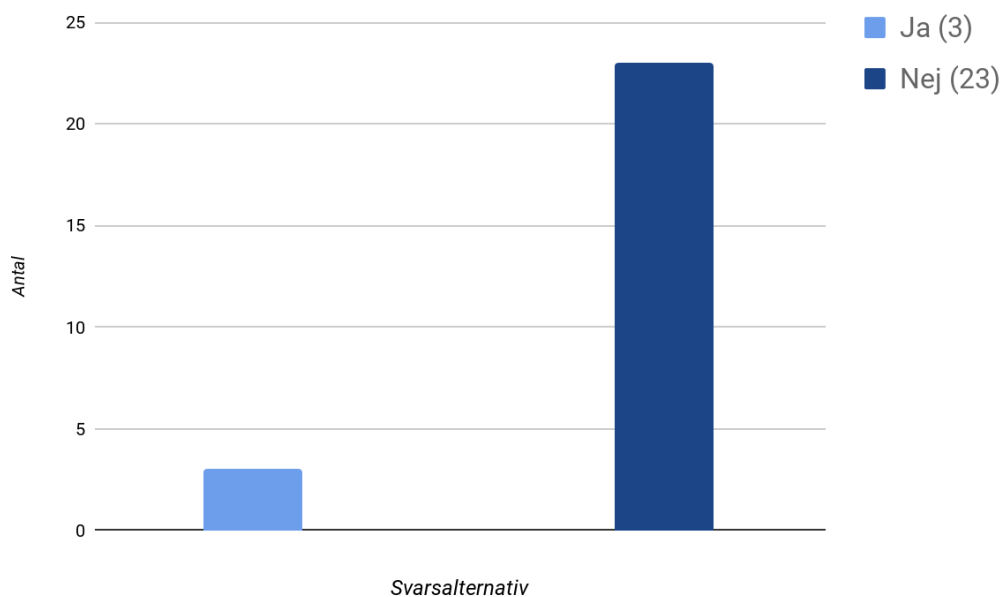

Figur 9. Respondenternas svar på frågan: "Hur ofta övervakas förbrukningen av propofol?"

På frisvarsalternativet "Annat" kunde följande svarsalternativ hittas:

- 3 respondenter gav ett svar som indikerade på att övervakning ej sker
- 2 respondenter gav ett svar som indikerar på att förbrukningen kontrolleras varje gång ett nytt paket hämtas ut (samt vid eventuella stickprovskontroller)
- 1 respondent svarade "Propofol används ej"
- 1 respondent svarade "Vet ej"

Figur 10 redovisar svaren från klinikerna angående om den ursprungliga mängden propofol i förpackningen kontrolleras mot den förbrukade mängden.

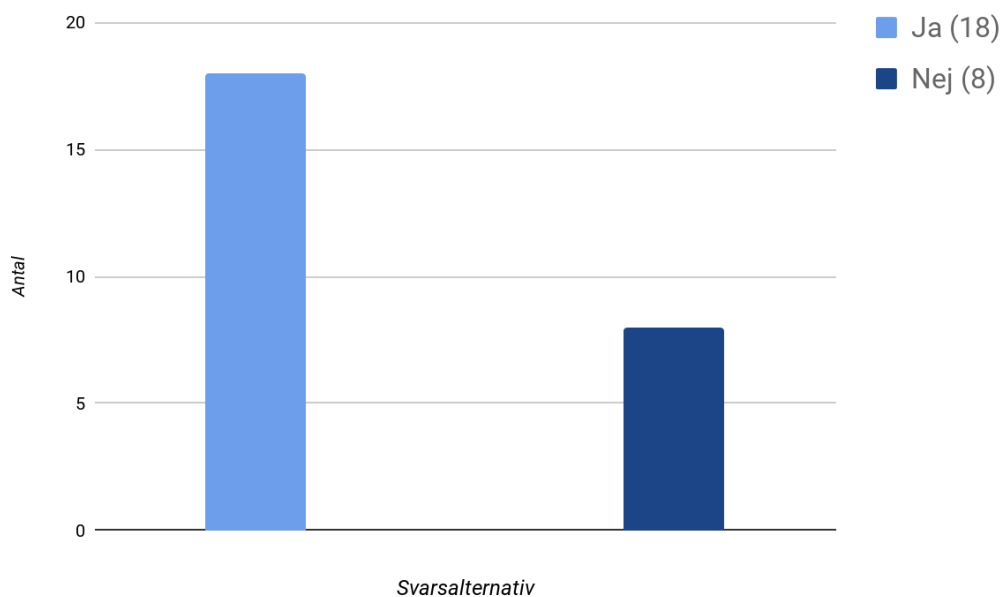

Figur 10. Respondenternas svar på frågan: "Kontrolleras den ursprungliga mängden propofol i förpackningen, mot den förbrukade mängden?"

Respondenter som svarade "Ja" på föregående fråga dirigerades vidare till frisvarsfrågan: "Hur kontrolleras den förbrukade mängden propofol?" Följande svar på frågan kunde hittas:

- 1 respondent gav ett svar som indikerar på att flaskorna räknas vid varje uttag/tillförsel
- 1 respondent gav ett svar som indikerade på att förbrukningen jämfördes mot lagerstatusen
- 1 respondent svarade: "Förbrukningsjournal"

På frågan "Har det förekommit att misstänksamt stora mängder propofol försvunnit från någon klinik som du tidigare arbetat eller arbetar på?" svarade 26 stycken (100 %) "Nej". Eftersom 100 % svarade "Nej" på föregående fråga, så dirigerades ingen av respondenterna vidare till frågan "Vilka åtgärder vidtogs då?". Figur 11 redovisar svaren på frågan "Skulle kliniken upptäcka om misstänkt stora mängder propofol försvann utan förklarlig anledning?".

Figur 11. Respondenternas svar på frågan: "Skulle kliniken upptäcka om misstänksamt stora mängder propofol försvann utan förklarlig anledning?"

Den avslutande frisvarsfrågan i enkätundersökningen var: "Vem är ansvarig för beställning av läkemedel på kliniken du arbetar?", där var det 31 svarande. Svaren har delats in i sex kategorier med svar som liknar varandra på följande sätt:

- 17 respondenter (55 %) gav ett svar som liknade "En eller flera legitimerade djursjukskötare"
- 4 respondenter (13 %) gav övriga svar som inte kunde kategoriseras med övriga svarsalternativ, exempelvis: receptionist, jag, djursjukvårdare, namn på personer, inköpsansvarig
- 3 respondenter (10 %) gav ett svar som liknade "Djursjukskötare och veterinär tillsammans"
- 3 respondenter (10 %) gav ett svar som liknade "Djursjukskötare och djurvårdare tillsammans"
- 2 respondenter (6 %) gav ett svar som liknade "En eller flera djurvårdare"
- 2 respondenter (6 %) gav ett svar som liknade "En eller flera veterinärer"

4. Diskussion

4.1. Huvudresultat från enkäten

Resultatet från enkätundersökningen tyder på att det förekommer förskingring av narkotikaklassade läkemedel på svenska djurkliniker, då hela 35 % (11/31) av klinikerna svarade att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från en klinik där de arbetat, och att även en del att åtgärder vidtagits mot misstänkt/skyldig personal. Att dessa läkemedel försvinner kan dock även ha andra orsaker, så som tidsbrist eller slarv med journalföringen. 97 % av klinikerna förvarar dock narkotikaklassade läkemedel i låsta utrymmen, vilket skulle kunna minska risken för förskingring av dessa läkemedel i och med att de blir mer svåråtkomliga.

Resultatet visade även att en stor del, 85 % av klinikerna använder sig av en förbrukningsjournal vid administrering av narkotikaklassade läkemedel. En del svarade dock att de endast för in det i patientens journal och några att de inte journalför det alls. En respondent ansåg att journalföring ej var nödvändigt. Vidare så visade resultat även att många olika yrkesgrupper har tillgång till narkotikaklassade läkemedel, bland annat djurvårdare på alla nivåer samt extrapersonal. Enligt Jordbruksverket (2019) är det bara veterinär, djursjukskötare och djurvårdare på nivå 3 som får administrera narkotikaklassade läkemedel (se figur 2).

Gällande propofol visade resultatet från enkätstudien att det på ungefär hälften av klinikerna förvaras i olåsta utrymmen, samt ofta står framme under dagen (se figur 6). Övervakning av förbrukningen av propofol sker ej på de flesta av de tillfrågade klinikerna. Däremot svarade 100 % av respondenterna "Nej" på frågan om misstänksamt stora mängder propofol försvunnit från kliniken utan förklarlig anledning. Dock svarade en tredjedel även att kliniken inte skulle upptäcka om misstänksamt stora mängder propofol försvann utan förklarlig anledning (se figur 11). Angående journalföring svarade samtliga kliniker som använder sig av propofol att det förs in i patientens journal.

4.2. Litteratordiskussion

Enkätundersökningen visade att en förbrukningsjournal används på 85 % av klinikerna vid administrering av narkotikaklassade läkemedel. Tre av respondenterna svarade att det endast förs in i patientens journal och en svarade att journalföring av narkotika ej var nödvändig på deras klinik, vilket strider mot gällande föreskrifter (se figur 3). I Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2011:9, 16§) framgår det att anteckningar, som innehåller bland annat datum, mängd, vem som utfört åtgärden och lagersaldo efter händelsen, ska dokumenteras vid varje tidpunkt. Detta innebär i praktiken att en förbrukningsjournal behöver finnas tillgänglig vid varje enskilt tillfälle som innebär en förändring i innehavet av narkotikaklassade läkemedel. Rutinerna för användning av förbrukningsjournal skulle eventuellt behöva följas upp för att säkerställa att föreskrifterna efterföljs på ett korrekt sätt.

Enligt Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2011:9, 7§) ska innehavet av narkotika inventeras regelbundet. 36 % av respondenterna svarade att det kontrolleras efter varje förbrukad flaska samt 42 % med regelbundna tidsintervall. Däremot svarade två av respondenterna att det endast kontrolleras vid misstanke om förskingring. Ytterligare en respondent svarade att det aldrig har funnits anledning till övervakning, vilket är problematiskt på flera sätt, då det är tveksamt om kliniken kan göra den bedömningen. Fortsättningsvis svarade två respondenter att kontroller görs när tid och möjlighet ges, men att det kan vara svårt att hinna med (se figur 4). Att innehavet av narkotika ska kontrolleras "regelbundet", kan ses som en relativt odefinierad benämning, formuleringen gör det svårt att veta hur ofta detta egentligen behöver ske, samt vems uppgift det är att avgöra vad som anses som regelbundet. Det kan dock konstateras att dessa kontroller inte kan definieras som regelbundna.

Att respondenterna, som själva är anställda på djurkliniker, ger svar såsom att journalföring av narkotika ej är nödvändig samt att det aldrig har funnits anledning till övervakning kan kopplas till Liens (2012) artikel gällande problematiken kring "drug diversion" hos sjukvårdspersonal. Journalföring och kontroll av narkotikaklassade läkemedel skulle eventuellt kunna vara ett exempel på ett liknande tillfälle, där sjukvårdspersonal misstar sig, och tror att eftersom de är kunniga inom ämnet behövs ingen journalföring eller kontroll av narkotikaklassade läkemedel. Med tanke på att flertalet respondenter från olika kliniker svarat som ovan är uppföljning av denna sorts rutiner därför väldigt viktig. Den respondent som svarade att journalföring ej är nödvändig på dess klinik, hade även svarat att denne arbetar på en klinik med 1–10 anställda, vilket skulle kunna ha ett samband, och kopplas till ovanstående exempel. Kanske anser svarande att eftersom kliniken har så få anställda finns mindre risk för att läkemedel förskingras. Ytterligare en

respondent som arbetade på en klinik med 1-10 anställda svarade att det har aldrig funnits anledning till övervakning. 60 % av respondenterna som arbetade på en klinik med 1–10 anställda svarade även att den förbrukade mängden narkotikaklassade läkemedel ej kontrolleras mot den ursprungliga mängden. Anledningen till att dessa siffror är högre kan ha flera skäl, men skulle kunna bero på att det finns ett större förtroende till varandra i personalen när det är färre anställda.

Angående frågeställningen om hur narkotikaklassade läkemedel förvaras visade resultatet från enkäten att de flesta klinikerna förvarar dessa inlåsta. Däremot avvek ett svar där respondenten svarade att narkotikaklassade läkemedel förvaras i ett stängt utrymme utan låsfunktion (se figur 1). Trots att detta svar endast kom från en respondent, skulle det kunna vara så att denna sorts förvaring förekommer på fler kliniker i Sverige. I Läkemedelsverkets föreskrifter står det att den som innehar narkotika ansvarar för att narkotikan förvaras och hanteras så att risken för olovlig befattningsmed narkotikan undanröjs (LVFS 2011:9, 28§). Detta innebär att det är klinikernas ansvar att se till att narkotikan förvaras på ett säkert sätt. Vidare är det även klinikernas ansvar att ha dokumentation som visar vilka personer som har rätt att hantera narkotika samt vem som använder ett visst signum (LVFS 2011:9, 26§). Flertalet respondenter svarade att bland annat djurvårdare på alla nivåer har tillgång till narkotikaklassade läkemedel på kliniken. Även detta skulle kunna vara problematiskt eftersom många inom dessa yrkeskategorier inte får ge injektioner med narkotikaklassade läkemedel, exempelvis djurvårdare på nivå 1 och 2. En intressant aspekt var att den enda respondent som svarade att narkotikaklassade läkemedel förvaras i ett stängt utrymme utan låsfunktion även svarade att denne arbetar på en klinik med fler än 100 anställda. Detta skulle kunna ses som mer problematiskt än om det hade varit en klinik med färre anställda, då detta innebär att det finns en större möjlighet för obehörig personal att få tillgång till dessa läkemedel. Det skulle eventuellt kunna finnas en anledning till att djursjukhuset har en sådan rutin, exempelvis att det är tidssparande, eller att personalomsättningen är hög. Denna rutin bör dock ses över av ledningen för kliniken, då det kan innebära en stor risk för att läkemedel förskingras.

Ett ytterligare intressant resultat i undersökningen var att 35 % av respondenterna svarade att det förekommit att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från någon klinik de arbetar eller har arbetat på (se figur 5). Tre av dessa respondenter gav ett svar som indikerade att det vidtagits åtgärder riktade mot en specifik anställd, där den misstänkte/skyldige blivit avskedad på grund av detta. Att stöld av narkotikaklassade läkemedel är ett förekommande problem stöds av flertalet artiklar samt publikationer som nämnts i litteraturdelen för detta arbete, som hänvisar till att djursjukhus och kliniker har haft incidenter där personalen har stulit läkemedel från kliniken. (Heldmark, 2011; Narcotic Theft

Within the Hospital, 2007; Teitelman, 2018; Vet Times, 2019) Att stölder av dessa läkemedel förekommer hos sjukvårdspersonal visar hur viktig noga övervakning, uppföljning samt förebyggande åtgärder är för att upprätthålla en säkerhet kring narkotikaklassade läkemedel. Dock kommer den övervägande delen av litteraturen från andra länder än Sverige, då svensk litteratur inom ämnet var mycket begränsad. Resultatet från enkätundersökningen tyder dock på att förskingring och missbruk sker även i Sverige.

Ett resultat från undersökningen som skiljer sig från litteraturen var angående missbruk och beroende av propofol hos vårdpersonal. På frågan angående om misstänksamt stora mängder propofol försvunnit från en klinik som respondenten arbetar eller arbetat på svarade 100 % nej, vilket skiljer sig från samma fråga angående narkotikaklassade läkemedel. 30 % svarade dock även nej på frågan om kliniken skulle upptäcka om misstänksamt stora mängder propofol försvann utan förklarlig anledning, vilket skulle kunna vara en anledning till svaren på tidigare fråga (se figur 11). Nästan 90 % av respondenterna svarade även att den ursprungliga mängden propofol ej kontrolleras mot den förbrukade mängden (se figur 10). En stor andel svarade även att det aldrig funnits anledning till övervakning av propofol, samt att propofol ofta inte förvaras inlåst (se figur 6 och 9). Detta väcker frågor angående om förskingring av propofol på de tillfrågade klinikerna ej förekommer, eller om det bara inte upptäcks. Enligt FASS (2019) har det rapporterats om missbruk och beroende av propofol framförallt hos sjukvårdspersonal. Även andra artiklar, så som översiktsartikeln av Lee (2012) hänvisar till att ett missbruk av propofol har rapporterats bland vårdgivare över hela världen. Dessa inkluderar sjuksköterskor, läkare och administrativ personal

Att propofol enligt Lee (2018) är mer lättillgängligt, och därmed kan vara ett förstahandsval för missbruk, kan bero på flera olika faktorer. Det kan exempelvis vara att det sällan förvaras i låsta utrymmen, eller att förbrukningen ej behöver antecknas i en förbrukningsjournal, och att det därmed blir svårare att upptäcka en eventuell förskingring. Det skulle även kunna vara så att det finns en uppfattning om att eftersom propofol inte är narkotikaklassat är det inte heller lika eftertraktat eller stöldbegärligt. Resultaten från enkätstudien ger stöd åt att propofol skulle kunna vara mer lättillgängligt än till exempel narkotikaklassade läkemedel på svenska djurkliniker. Däremot är det svårt att avgöra om litteraturen är applicerbar hos vårdpersonal även i Sverige, då det kan skilja sig från olika länder. I kandidatarbetet har inte lagstiftningen där litteraturen kommer ifrån studerats, vilket gör det svårt att dra slutsatser huruvida det går att tillämpa i Sverige.

Eftersom propofol inte tillhör gruppen narkotikaklassade läkemedel är regleringen kring hantering och journalföring ej lika strikt. Det finns flertalet föreskrifter från Läkemedelsverket angående narkotikaklassade läkemedel som reglerar exempelvis

när narkotikaanteckningar ska föras samt vad dessa ska innehålla, hur det får kasseras samt när lagersaldot ska inventeras. Liknande regleringar kring propofol existerar inte. Även regleringen av förvaring av narkotikaklassade läkemedel är striktare i jämförelse med propofol, där det Läkemedelverkets föreskrifter kan utläsas att den som innehar narkotika ansvarar för att narkotikan förvaras och hanteras så att risken för olovlig befattning med narkotikan undanröjs. Någon liknande föreskrift finnes ej angående andra läkemedel, så som propofol. I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2017:37) framgår det att läkemedel ska förvaras oåtkomligt för obehöriga, i ett särskilt läkemedelsförråd som är anpassat till verksamhetens inriktning och omfattning. Endast under förutsättning att det är förenligt med en säker hantering, får läkemedel som måste vara lättillgängliga förvaras utanför läkemedelsförrådet. I Socialstyrelsens handbok som finns till hjälp vid tillämpningen av dess föreskrifter ska detta i praktiken vara ett låsbart utrymme. Dock är det bara en rekommendation, och det är enligt myndigheternas bestämmelser om allmänna råd upp till den enskilde att avgöra hur denne vill gå tillväga.

Ovanstående rekommendationer skulle kunna tolkas som en definitionsfråga där det är upp till klinikerna att avgöra hur läkemedel som propofol ska förvaras. Detta skulle kunna vara problematiskt då det kan underlätta förskingring av läkemedel. Med den lättillgängliga förvaringen som många djurkliniker har, samt avsaknaden av journalföring över förbrukning, skulle det kunna förekomma att djurhälsopersonal förskingrar propofol utan att det märks eller får några konsekvenser. Det kan även innebära en större risk för att andra obehöriga individer kommer åt läkemedel, exempelvis djurägare eller andra personer som vistas på en djurklinik. Ett hårdare regel- och kontrollverk skulle kunna behövas för att kontrollera att detta ej förekommer.

4.3. Implementering i praktiken

För att kunna tillämpa resultatet av undersökningen i praktiken behövs frågan först delas upp i två olika delar. Den ena delen rör den bristfälliga lagstiftningen angående förvaringen och journalföringen av förbrukningen av propofol, där regleringen angående förvaring av propofol endast är rekommendationer och allmänna råd. Den andra delen berör en del klinikers bristande följsamhet av rutiner och lagstiftning.

Definitionen av narkotikaklassade läkemedel är den grupp av läkemedel som kan bli beroendeframkallande eller euforiserande (SFS 1968:64, 8§). Propofol ingår inte i den kategorin, trots att det finns flera källor som talar för att propofol bland

annat är euforiserande. I översiktsartikeln av Lee (2012) framgår det att det finns ett stort mörkertal av stölder, missbruk och framförallt dödsfall relaterade till propofol. Dessa uppgifter, i kombination med resultatet av den aktuella enkätundersökningen, tyder på att den kliniska verksamheten behöver striktare rutiner för att kunna upptäcka och förhindra förskingrandet av propofol. För att skapa nya rutiner krävs det därför en förändring i lagstiftningen som ger stöd för nya rutiner. En sådan förändring skulle kunna innebära att propofol skulle ingå i gruppen narkotikaklassade läkemedel. På så vis skulle lagstiftningen och rutinerna kring propofol stramas åt och det skulle bli svårare för obehöriga individer att få åtkomst till propofol, samtidigt som det blir lättare för verksamheten att upptäcka förluster av propofol.

Problematiken när det gäller den bristfälliga följsamheten av lagstiftningen samt rutiner gällande narkotikaklassade preparat är lite mer komplex. I den här frågan är aktuella lagstadgar egentligen relativt tillfredsställande. Den stora frågan blir istället hur man får klinikerna att både skärpa sina rutiner, men också öka dess följsamhet. Att enbart kontrollera förbrukningsjournaler vid misstanke om förskingring låter som en riskfylld rutin, och en taktik som hela tiden ligger steget efter. Inte nog med att det eventuella svinnet först och främst måste upptäckas, chanserna för att hinna upptäcka problemet tidigt blir även avsevärt mindre. I de fall där de narkotikaklassade läkemedlen inte hålls oåtkomliga för obehöriga finns det risk för stöld hos både djurhjälsopersonal och djurägare, eller andra individer som befinner sig på platsen. En lösning på problemet skulle kunna vara att regelbundet utbilda personal i hantering och förvaring av narkotika där man framförallt belyser riskerna och problematiken kring felaktig hantering och förvaring. Allt för att påminna om vikten av att hålla de stöldbegärliga läkemedlen oåtkomliga för obehöriga. Ett annat förslag till lösning skulle kunna vara att införa tätare kontroller hos klinikerna för att säkerhetsställa att lagarna efterföljs. Ett tredje förslag för att förbättra situationen skulle kunna vara någon typ av digital bokföring och redovisning av förbrukningsjournaler för narkotika. Ett system som med hjälp av beräkningar och ett visst utrymme för mindre felmarginaler, övervakar och kontrollerar rimligheten i åtgången av läkemedlen. På så vis behöver den eller de läkemedelsansvariga på kliniken inte manuellt kontrollera om den faktiska förbrukningen stämmer överens med den noterade åtgången. En arbetsuppgift som gör det lätt att räkna fel samt att det kan vara svårt att motiveras till att utföra en tidskrävande uppgift.

En korrekt nyttjad förbrukningsjournal innebär att personalen på kliniken ska sätta sin signatur i journalen flera gånger på en dag, en rutin som i samband med tidsbrist skulle kunna leda till att signaturen blir "slarvigare" och mindre originell, och därmed blir svårare att identifiera. Ett digitalt system som istället kräver en personlig kod vid noteringarna i förbrukningsjournalen skulle reducera risken för

signaturförfalskning. Ett system som kanske till och med kan kombineras med klinikkens patientjournalssystem och som i så fall skulle kunna resultera i att det endast behöver noteras en gång, på ett ställe.

En ytterligare intressant diskussionspunkt är tolkningen av ordet "rutin". En frågeställning som uppstår är om "rutiner" syftar på klinikkens nedskrivna regler, eller de vanor som efterföljs i praktiken? En verksamhet kan påstås ha goda rutiner, men om rutinerna inte efterföljs så brukar det ändå talas om att kliniken behöver skärpta rutiner.

Majoriteten av de respondenter som svarade att journalföring av narkotika ej är nödvändigt, samt att det aldrig funnits anledning till övervakning av narkotikaklassade läkemedel, arbetade på en klinik med 1–10 anställda. Däremot hade det aldrig försvunnit narkotikaklassade läkemedel från dessa kliniker. 70 % av respondenterna som arbetade på en klinik med över 100 anställda svarade däremot att det förekommit att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från kliniken de arbetar eller har arbetat på. Detta skapar funderingar kring om dessa resultat uppstått på grund av den bristfälliga övervakningen och journalföringen på kliniker med färre anställda, eller om det sker mindre förskingring av narkotikaklassade läkemedel på dessa kliniker. Resultatet kan även tyda på att bättre övervakning och striktare regelverk av narkotikaklassade läkemedel är nödvändigt på kliniker med över 100 anställda.

4.4. Metoddiskussion

Resultatet av enkäten speglar inte hela den svenska djursjukvården då endast en mindre del av alla djurkliniker och djursjukhus som finns registrerade i Sverige har deltagit i enkätundersökningen. Konkurrensverkets rapport (2018:1) visar att det finns totalt 1614 företag som bedriver veterinärverksamhet, 700 av dessa drivs som aktiebolag. Enkätundersökningen skickades ut till 58 av dessa, varav 33 besvarade enkäten. Resultatet av undersökningen kan dock ge en överskådlig inblick i hur förvaring och hantering av narkotikaklassade läkemedel och propofol ser ut, samt hur rutiner kring detta efterföljs på många av de större djursjukhusen i Sverige.

Att genomföra en enkätundersökning ansågs vara det bästa alternativet för att kunna ge ett så aktuellt svar på frågeställningen, som möjligt. En digital enkätundersökning föredrogs på grund av att det sparar in på resurser, tid och pengar, i jämförelse med en enkät som är utskickad via post. Detta eftersom inga pappersark nyttjas, både enkäten och dess svar når mottagaren snabbt, svaren är lättare att sammanställa digitalt samt att inga utgifter för porto tillkommer.

Anledningen till att de svarande gärna fick vara legitimerade djursjukskötare var för att öka objektiviteten i studien samt att på ett lättare sätt kunna koppla resultatet till utbildningsprogrammets yrkeskategori. Undersökningen inleddes därmed med en fråga rörande vilken befattning den svarande hade. Detta för att kunna maximera studiens svarsfrekvens även om frågorna inte besvarades av just en legitimerad djursjukskötare.

En av studiens styrkor var framförallt att den utfördes digitalt. På så vis kunde respondenterna nås på ett billigt och snabbt sätt. Respondenterna kunde besvara frågorna när de själva hade möjlighet och anonymiteten för de svarande garanterades. Resultaten är också lättare att överblicka och sammanställa digitalt.

Beslutet att endast skicka ut enkäten till djursjukhus och djurkliniker som SLU redan har ett samarbete med har både fördelar och nackdelar. Fördelarna är att det blir en automatisk geografisk spridning över landet och en fördelning av klinikernas olika djurinriktning. Chansen för en hög svarsprocent skulle kunna vara högre i och med att motivationen till att besvara enkäten kan öka vid en redan etablerad kontakt. Ytterligare fördelar med detta urval är att det gör det möjligt att på ett enkelt sätt få tag i kontaktuppgifterna för de aktuella klinikerna. Nackdelarna är dock att resultatet från undersökningen kan påverkas av att en del av respondenterna arbetar på stora kliniker där det skulle kunna vara så att regler och rutiner har en tendens att ha en ökad följsamhet och bevakning. De kliniker som eventuellt har sämre rutiner och sämre möjlighet att följa rutiner kan ha avstått från att besvara enkäten, på grund av deras medvetenhet av en eventuell bristande följsamhet. Detta urval skulle därmed kunna ha påverkat resultatet i och med att det är svårt att svara på om respondenterna är en representativ del av klinikerna. Trots detta visar resultatet från undersökningen att en förvånansvärt hög andel av klinikerna exempelvis inte journalför narkotikaklassade läkemedel i en förbrukningsjournal. Förhoppningsvis beror dessa data på att respondenterna känt sig trygga med att kunna svara så ärligt som möjligt i och med att de kunnat behålla sin anonymitet genom hela processen.

Möjligheten till att kunna besvara vissa frågor med fritext begränsades till endast ett fåtal frågor för att enklare kunna tyda enkätens svar, trots vetskapen om att detta kan inskränka på möjligheten för den tillfrågade att svara så korrekt och precist som möjligt.

Vissa frågor har i efterhand upptäckts kunnat formuleras på mer lämpliga sätt för att reducera risken för feltolkningar. Exempelvis kunde svarsalternativet som berörde frågan om hur administreringen av propofol bokförs formulerats annorlunda. Ett av svarsalternativen för frågan var att det förs in i patientens journal samt en narkotikajournal. Eftersom propofol inte kategoriseras som ett narkotikaklassat läkemedel kan det ha varit missvisande för respondenterna att ha

ordet "narkotikajournal" som ett möjligt svarsalternativ. Ett ytterligare exempel gäller frisvarsfrågan som berör vem som är ansvarig för beställning av läkemedel på kliniken. För att öka studiens professionalitet och för att inte få namngivna personer som svar, så hade det varit ett bättre alternativ att istället fråga vilken yrkesroll den ansvariga beställaren har. Ytterligare exempel på svarsalternativ som har formulerats aningen otydligt är bland annat svarsalternativet "med regelbundna tidsintervall" i samband med att det frågades om hur ofta förbrukningen av narkotikaklassade läkemedel skedde. Det skulle kunna anses som att det kontrolleras med regelbundna tidsintervall även när det kontrolleras så sällan som en gång om året. En möjlighet för att förhindra missuppfattning, skulle kunna ha varit att antingen ge redan indelade tidsintervall som svarsalternativ, eller att ge möjlighet till att kunna besvara frågan med fritext. Nackdelen med fritext är dock att det blir svårare att tyda resultatet av frågan.

En ytterligare aspekt som kan ha påverkat resultatet är om olika avdelningar på en och samma klinik har besvarat enkäten. Ett exempel på detta är om samma djurklinik hade både en smådjursavdelning och en exotisk avdelning. För att förhindra detta skulle respondenternas anonymitet behövt tas bort, vilket i sin tur skulle kunna påverka svaren samt motivation till att besvara enkäten. Detta hade troligtvis påverkat resultatet i ännu större utsträckning och ansågs därför inte vara ett lämpligt alternativ.

Vid granskning av e-postadresserna till klinikerna upptäcktes det att en del kliniker hade två e-postadresser. Det gjordes ett medvetet beslut att endast skicka enkätundersökningen till den förstnämnda, i hopp om att den sistnämnda mejladressen bara var en möjlighet till kontakt ifall att den första av någon anledning inte skulle kunna läsa eller besvara utskicket. Eftersom detta var ett medvetet val kan det ha påverkat resultatet på så vis att utskicket kanske ändå inte nått rätt person.

En annan intressant aspekt som kan ha påverkat resultatet är det faktum att några respondenter har öppnat eller påbörjat enkätundersökningen, men inte fullföljt den. Det finns flera anledningar som kan ligga till grund för detta, och vilka dessa är kan endast spekuleras i. Det skulle kunna vara tekniska problem, tidsbrist eller att frågorna kändes som för många eller för konfidentiella. Om andelen oavslutade enkäter hade varit större så hade det funnits större anledning till att undersöka detta vidare.

Utformningen av svarsalternativet "Extrapersonal" i frågorna angående vilka som har tillgång till narkotikaklassade läkemedel och propofol, kunde formulerats på ett annat sätt eller tagits bort. Begreppet "extrapersonal" kan innefatta behöriga och

obehöriga befattningar, och ger inget underlag för att kunna dra slutsatser från det svarsalternativet.

4.5. Slutsats

Vid varje enskild händelse som innebär en förändring av innehavet av narkotikaklassade läkemedel ska anteckningar föras i en förbrukningsjournal, innehavet ska även inventeras regelbundet. Vid behandling med narkotikaklassade läkemedel samt propofol ska patientens journal alltid innehålla uppgifter om läkemedlets namn, styrka och dosering. Narkotikaklassade läkemedel samt propofol ska enligt gällande föreskrifter förvaras oåtkomligt för obehöriga, gällande narkotikaklassade läkemedel ska de även förvaras så att risken för olovlig befattning med narkotikan undanröjas. I allmänna råd rekommenderas det däremot att både narkotikaklassade läkemedel och propofol förvaras i ett låsbart utrymme. Dock är det upp till varje enskild vårdgivare att avgöra hur de bemöter dessa rekommendationer. Vidare får läkemedel som måste finnas lätt tillgängliga förvaras utanför läkemedelsförrådet om det är förenligt med en säker hantering, är under uppsikt, samt är oåtkomligt för obehöriga. Lagstiftning hänvisar även till att inom verksamhet där narkotikaklassade läkemedel hanteras ska det finnas dokumentation som visar vilka personer som har rätt att hantera dessa. Inom svensk djursjukvård har veterinär, legitimerad djursjukskötare samt djurvårdare på nivå 3 behörighet att administrera narkotikaklassade läkemedel samt propofol. I lagstiftningen står dock ingen information om vad ordet ”behörig” innebär, eller om obehörig personal får hantera dessa läkemedel i någon utsträckning. Detta skapar frågor om en som är obehörig för administrering ändå får hantera läkemedlet i form av att exempelvis hämta eller bereda det åt personal med behörighet.

Resultatet av studien visade att 97 % av klinikerna efterföljer lagstiftningen och förvarar narkotikaklassade läkemedel i låsta utrymmen. Dock förvarar endast 46 % av klinikerna propofol i låsta utrymmen medan 54 % förvarar propofol i stängda utrymmen utan låsfunktion, vilket båda är i enlighet med lagstiftningen men skulle kunna innebära en risk för åtkomst för obehöriga. En del kliniker har även en öppnad flaska propofol framme på kliniken under dagen.

På flertalet av klinikerna har veterinär och djursjukskötare tillgång till narkotikaklassade läkemedel, men på en tredjedel av klinikerna har även djurvårdare på alla nivåer tillgång till narkotikaklassade läkemedel. På knappt hälften av klinikerna har djurvårdare på alla nivåer tillgång till propofol. Flera av dessa befattningar har således tillgång trots att de ej har behörighet att administrera dessa läkemedel.

85 % av klinikerna följer lagstiftningen och använder sig av en förbrukningsjournal vid administrering av narkotikaklassade läkemedel. 10 % av klinikerna för endast in informationen i patientens journal, resterande journalför det inte alls. Samtliga kliniker som använder sig av propofol journalför detta i patientens journal i enlighet med gällande föreskrifter. 85 % av klinikerna följer lagstiftningen och övervakar sin förbrukning av narkotikaklassade läkemedel med regelbundna tidsintervall eller efter varje förbrukad flaska. 15 % av klinikerna följer ej föreskrifterna angående övervakning av förbrukning.

Därutöver svarade 35 % av respondenter från klinikerna att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från en klinik de har arbetat eller arbetar på. 10 % av dessa även gav ett svar som indikerar på att det vidtagits åtgärder riktade mot en specifik individ, exempelvis att den misstänkta/skyldige blev avskedad.

Referenser

- Center for Medicare & Medicaid Services, (2016) *Do you know about drug diversion?* Tillgänglig: [https://www.cms.gov/Medicare-Medicaid-Coordination/Fraud-Prevention/Medicaid-Integrity-Education/Downloads/infograph-Do-You-Know-About-Drug-Diversion-\[April-2016\].pdf](https://www.cms.gov/Medicare-Medicaid-Coordination/Fraud-Prevention/Medicaid-Integrity-Education/Downloads/infograph-Do-You-Know-About-Drug-Diversion-[April-2016].pdf) [2020-03-05]
- Ds 1998:43. *Myndigheternas föreskrifter*. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- FASS (2019). *Propofol Sandoz*. Tillgänglig: <https://www.fass.se/LIF/product?userType=0&nplId=20130404000031#list-of-contents> [2020-03-02]
- Heldmark, T. (2011). Kvinna stal droger från djursjukhus. *Barometern*, 27 juli. <https://www.barometern.se/kalmar/kvinna-stal-droger-fran-djursjukhus/>
- HSLF-FS 2017:37. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Jordbruksverket, (2019) *Djurvårdare*. Jönköping: Jordbruksverket
- Konkurrensverket (2018) *Konkurrensen i Sverige 2018*. (Rapport 2018:1) Stockholm: Konkurrensverket
- Lander, I., Olsson, B., Rönnelind, A. & Skrinjar, M. (2002) *Narkotikamissbruk och marginalisering MAX-projektet, slutrapport*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Tillgänglig: <https://www.canse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/01/can-rapportserie-65-narkotikamissbruk-och-marginalisering-max-projektet-slutrapport.pdf> [2020-02-06]
- Lee J. (2012). Propofol abuse in professionals. *Journal of Korean medical science*, 27(12), 1451–1452. <https://doi.org/10.3346/jkms.2012.27.12.1451>
- Lien C. A. (2012). A need to establish programs to detect and prevent drug diversion. *Mayo Clinic proceedings*, 87(7), 607–609. <https://doi.org/10.1016/j.mayocp.2012.05.004>
- LVFS 2011:10. *Läkemedelsverkets föreskrifter om förteckningar över narkotika*. Uppsala: Läkemedelsverket
- LVFS 2011:9. *Läkemedelsverkets föreskrifter om kontroll av narkotika*. Uppsala: Läkemedelsverket
- Läkemedelsboken (2015). *Särskilda läkemedel*. Tillgänglig: https://lakemedelsboken.se/kapitel/regelverket_och_it-stod/sarskilda_lakemedel.html [2020-03-26]

- Läkemedelsverket (2019). *Lagar och regler*.
<https://www.lakemedelsverket.se/sv/lagar-och-regler/eu-direktiv-och-eu-forordningar> [2020-04-23]
- Narcotics Theft Within the Hospital (2007). *Journal of Emergency Nursing*, 33(4), ss. 311-312. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jen.2007.05.001>
- Segander, M. (2019). *Förvaring*. Tillgänglig:
<https://www.vardhandboken.se/vard-och-behandling/lakemedelsbehandling/lakemedelshantering/forvaring/> [2020-02-28]SFS 1992:859. *Läkemedelslag*. Stockholm: Socialdepartementet
- SFS 1968:64. *Narkotikastrafflag*. Stockholm: Justitiedepartementet L5.
- SJVFS 2019:25. *Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om skyldigheter för djurhållare och personal inom djurens hälso- och sjukvård*. Jönköping: Jordbruksverket.
- Socialstyrelsen (2019). *Ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården* [handbok].
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2019-6-6235.pdf>
- SOSFS 2000:1. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Teitelman, J (2018). Dirty little secrets. *Today's veterinary business*. Tillgänglig:
<https://todaysveterinarybusiness.com/dirty-little-secrets/>
- Vet times (2019). *Drug theft vet struck off*. Tillgänglig:
<https://www.vettimes.co.uk/news/drug-theft-vet-struck-off/> [2020-03-15]

Tack

Ett stort tack till handledare Todd Johansson, biträdande handledare Johanna Grundin och examinator Sanna Gille. Ett stort tack även till den stöttande och hjälpsamma projektgruppen bestående av Fanny Kågström, Elenora Bader, Lina Larsson och Linn Persson. Samt ett oerhört stort tack till de kliniker som besvarat enkätundersökningen och gjort denna studie möjlig.

Bilaga 1

Enkätundersökning, förvaring och hantering av narkotika och propofol

<https://www.netigate.se/tool/Default.aspx?page=30&rs=a427293c-9742-448c-af10-051ccaf85aec&share=a0e3f353-6d1d-4dba-aa16-c868fd839943>

Rutiner för förvaring och hantering av propofol och narkotikaklassade läkemedel

Vi är två universitetsstudenter från djursjukskötprogrammet på SLU som utför ett examensarbete angående förvaring samt hantering av narkotikaklassade läkemedel samt propofol på svenska djurkliniker, där vi bland annat gör en enkätstudie. Vi ser helst att en djursjukskötare som arbetar inom den kliniska verksamheten svarar på enkäten, men även andra befattningar är av intresse.

Enkäten är helt anonym.

OBS! Vi vill endast ha ETT svar per klinik.

Formuläret är uppbyggt så att ni på vissa frågor, bara kan välja ett svarsalternativ. På andra frågor kan ni kryssa i flera alternativ; markera då samtliga alternativ som stämmer in (gäller frågor med fyrkantiga svarsboxar). En del av frågorna besvaras genom att ni själva fyller i ett svar. Vänligen beskriv noggrant och samtidigt kortfattat vad ni menar så att vi förstår er. Ni kan när som helst gå tillbaks och ändra i föregående frågor. Om det är något ni inte förstår eller något ni undrar över kan ni maila någon av oss, Linnéa eller Jeanette, via e-mail: lies0002@stud.slu.se (Linnéa) eller jeon0011@stud.slu.se (Jeanette) Vi tackar för Ert deltagande!

I enkäten definieras narkotikaklassade läkemedel som:

- Bensodiazepiner (t.ex. diazepam, midazolam, stesolid)
- Opioider:
  - Morfin
  - Metadon (t.ex. semfortan vet, synthadon vet)
  - Buprenorfin (t.ex. bupac vet, vetergesic vet)
  - Fentanyl (t.ex. fentadon vet)
- Ketamin (t.ex. ketaminol)
- Pentobarbital (t.ex. Allfatal vet, Euthasol vet.)

1.

Jag samtycker till att mina svar används i det på föregående sida beskrivna examensarbetet i djuromvårdnad

Ja

2.

Vilken är din yrkesroll på arbetsplatsen?

Djursjukskötare

Djurvårdare

Veterinär

Annat: _____

3.

Hur många anställda har kliniken?

1-10

11-50

51-100

Fler än 100

4.

Vilka är kliniken öppettider?

Endast dagsöppet

Dag- och kvällsöppet

Öppet dygnet runt

5.

Har kliniken en stationärvårdsavdelning?

Ja

Nej

6.

Vilket/vilka djurslag tar kliniken emot?

Smådjur

Häst

Exotiska djur

7.

Hur förvaras narkotikaklassade läkemedel på kliniken?

Stängt utrymme utan insyn eller låsfunktion (tex skåp med luckor, lådor)

Inlåst utrymme (tex förråd, kassaskåp, nyckelskåp, kylskåp med lås)

Synligt framme

8.

Vilka har tillgång till narkotikaklassade läkemedel på kliniken?

Veterinär

Alla legitimerade djursjukskötare

Endast behöriga djursjukskötare

Djurvårdare på alla nivåer

Extrapersonal

Annat: _____

9.

Hur journalförs narkotikaklassade läkemedel vid administrering till patient?

- Förs in i patientens journal
- Förs in i patientens journal samt en "narkotikajournal"
- Journalförs ej, narkotika kontrolleras genom följesedlar samt lagerstatus
- Journalföring är ej nödvändig på vår klinik
- Annat: _____

10.

Hur ofta övervakas förbrukningen av narkotikaklassade läkemedel?

- Efter varje förbrukad flaska/förpackning
- Endast vid misstanke om förskingring, exempelvis om en större mängd fattas
- Har aldrig funnits anledning till övervakning
- Med regelbundna tidsintervall
- När tid och möjlighet ges
- Annat: _____

11.

Kontrolleras den ursprungliga mängden narkotikaklassade läkemedel i förpackningen, mot den förbrukade mängden?

- Ja
- Nej

12.

Hur kontrolleras den förbrukade mängden narkotikaklassade läkemedel?

13.

Har det förekommit att misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvunnit från någon klinik som du arbetat eller arbetar på?

- Ja, en gång
- Ja, mer än en gång
- Nej

14.

Vilka åtgärder vidtogs då?

15.

Skulle kliniken upptäcka om misstänksamt stora mängder narkotikaklassade läkemedel försvann utan förklarlig anledning?

- Ja
- Nej

16.

Hur förvaras propofol på kliniken?

- Stängt utrymme utan insyn eller låsfunktion (ex skåp med luckor, lådor)
- Inlåst utrymme (ex förråd, kassaskåp, nyckelskåp, kylskåp med lås)
- Synligt framme

17.

Vilka har tillgång till propofol på kliniken?

- Veterinär
- Alla legitimerade djursjukskötare
- Endast behöriga djursjukskötare
- Djurvårdare på alla nivåer
- Extrapersonal
- Annat: _____

18.

Hur journalförs propofol vid administrering till patient?

- Förs in i patientens journal
- Förs in i patientens journal samt en "narkotikajournal"
- Journalförs ej, kontrolleras genom följesedlar samt lagerstatus
- Journalföring är ej nödvändig på våran klinik
- Annat: _____

19.

Hur ofta övervakas förbrukningen av propofol?

- Efter varje förbrukad flaska/förpackning
- Endast vid misstanke om förskingring, exempelvis om en större mängd fattas
- Har aldrig funnits anledning till övervakning
- Med regelbundna tidsintervall
- När tid och möjlighet ges
- Annat: _____

20.

Kontrolleras den ursprungliga mängden propofol i förpackningen, mot den förbrukade mängden?

- Ja
- Nej

21.

Hur kontrolleras den förbrukade mängden propofol?

22.

Har det förekommit att misstänksamt stora mängder propofol försvunnit från någon klinik som du arbetat eller arbetar på?

- Ja, en gång
- Ja, mer än en gång
- Nej

23.

Vilka åtgärder vidtogs då?

24.

Skulle kliniken upptäcka om misstänksamt stora mängder propofol försvann utan förklarig anledning?

- Ja
- Nej

25.

Vem är ansvarig för beställning av läkemedel på kliniken du arbetar?

Tack för din medverkan! Som nämnt i början av enkäten vill vi gärna bara ha ett svar per klinik.

Vid frågor eller funderingar kan ni kontakta Linnéa eller Jeanette via e-mail:
lies0002@stud.slu.se (Linnéa) eller jeon0011@stud.slu.se (Jeanette)